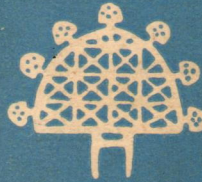

yeni ufuklar

Tarsus : St-Paul'un Doğum Yeri ... Cavit Orhan Tütengil	
Dipnot	Nermi Uğur
İtalya 1962, IV.	Orhan Duru
İktisat Ahlakı	Karl Marx
Asaf Çiğiltepe	Ferit Edgü
Batının Doğuya Yardımı	Erdinç Tokgöz
Okuma Düşmanlığı	Sami N. Özerdim
Eğitim Politikasındaki Çelişmeler II	Haydar Kazgan
Kem İnkler, Yardımcı El (şiiir)	Miroslav Holub
Anadolu Türkçesi V.	İsmet Zeki Eyüboğlu
Paris Düşerken	Muzaffer Buyrukçu
Bir Yanılsamanın Doğuşu ve Tarihi	Roger Garaudy
Yazarın Sorumluluğu	Talayhan Soyttürk
Savaş Türküleri	Selim İleri
Kuzeyde Alacakaranlık V.....	E. M. Forster

YENİ UFUKLAR

Aylık Sanat, Düşünce Dergisi

o

Sahibi: *Mihriinnisa Günyol*

o

Yazı İşlerini Yöneten:

Oğuz Arıkanlı

o

Yönetim Yeri :

Boyacı Ahmet Sokağı

Nuribey Han, 2 - 08

Çemberlitaş - İstanbul

o

Yazışma ve Havale Adresi:

Yeni Ufuklar : P. K. 1034

Galata - İstanbul

o

Telefon : 27 49 74

o

Abone Koşulları :

Yıllık 16 TL.

Altı Aylık..... 9 TL.

o

Bu Sayıyı Hazırlayan :

Vedat Günyol

o

Teknik Yönetici :

Tabsin Baydar

o

Basıldığı yer: GÜN MATBAASI, İstanbul

1974

ii Uğur

an Duru

Kadı Meryem

Ferit Ertuğ

Özdemir Tokgöz

Ali N. Özertin

Haydar Karsan

Mehmet Hacı

Mehmet Ertuğ

Mehmet Bayraktar

Mehmet Garauş

Mehmethan Soyutürk

Selim İleri

E. M. Forster

UFUKLAR

AYLIK SANAT, DÜŞÜNCE DERGİSİ

Kurucusu :

ORHAN BURİAN

"Tarsus

St. Paul'un Doğum Yeri „

Cavit Orhan Tütengil

Geçen ay Tarsus'tan aldığım mektubun zarfı üzerinde özel bir damga ile vurulmuş bu kelimeler de var. Gerçi batılı herhangi bir sözlükte Tarsus kelimesinin karşısında buna benzer satırları bulabilirsiniz. Bizim tarihçi ve arkeologlarımızın, Tarsus'lu aydınların bildiği bu ansiklopedi gerçeğini zarfın üstünde görünce gene de şaşırdım. Bir yıl önce Tarsus'a gittiğimde çocukluk günlerimde top oynadığım meydanın bir köşesinde yolumu kesen bir ok da bana gene bir şaşkınlık vermişti. Meydanın köşesindeki bir kör kuyuyu işaretleyen okun üzerinde «St. Paul Kuyusu» yazılıydı. Çocukluk günlerimin kör kuyusu da artık «turistik» olmuştu.

Tarihçilerin işine karışmak istemem. Belki de eskiden beri bilinen bir gerçeği, kolaylık olsun diye, bir levhada belirtmek gerekmişti. Bu kuyunun «Aziz Paul» ile ilgisi yeni bulunmuş da olabilirdi. Geriye kalan son ihtimal ise St. Paul'un adına bağlanan bir kuyunun da şehrin turistik yerler

listesinde yer alması gerekli sayılmıştı. Gerçek ne olursa olsun, bundan böyle Tarsus'a gelen turistler, özellikle de Hristiyan olanlar, bu kör kuyuyu ziyaret etmeden şehirden ayrılmıyacaktılar.

Anadolu topraklarının eski kùltùrlere beşiklik edişinin turizm vesilesiyle canlandırılmasını düşünürken «Yeni Adana» gazetesinde okuduğum bir yazı, kurulu olan ilgimi daha da gerdı. Pek çoğunuzun okuma olanağı bulamadığı bu yazı «Vatikan 1967-68 yılını (Aziz Paulus Yılı) olarak ilân etti -Aziz Paulus Tarsus'ta doğmuştu» uzun bağığının altında şu ilgi çekici bilgileri veriyordu: «Vatikan, Havari Aziz Paulus'un 67 yılında Roma'nın Ostia limanı yolu üzerinde Roma imparatoru Neron tarafından şehit edilmesinin 1900. yıldönümünü 29 Haziran 1967-29 Haziran 1968 tarihleri arasında bir yıl müddetle merasimle anmağa hazırlanmaktadır. Bu münasebetle Mersin'deki Latin Katoлик Kilisesi Aziz Paulus'un doğduğu Tarsus şehrinde bu merasimlerin yapılabilmesi için faaliyete geçmiştir.

Birleşmiş Milletler 1967 yılını (Milletlerarası Turizm Yılı) ilân ederken gösterdiği sebepler arasında Havari Aziz Paulus'un şehit edilmesinin 1900. yıldönümünü de göstermiştir. Diğer taraftan Vatikan da 29 Haziran 1967-29 Haziran 1968 yılını Aziz Paulus Yılı ilân etmiştir. Bu münasebetle tarihî Tarsus şehrine binlerce turistin gelmesi beklenmektedir.

Hristiyan âleminde ve Hristiyan dininde bu kadar mühim rol oynamış Aziz Paulus Tarsus'ta bugünkü Hal'in yanındaki bir evde doğmuştu. Bu evin yanında şifalı suyu ile şöhet bulmuş «Saint-Paul Kuyusu» mevcuttur. Son zamanlarda bu kuyunun 200 m. mesafesinde gene Saint Paul'e ait olduğu tahmin edilen bir kuyu daha bulunmuştur». A. Vefik Kalkan imzalı yazı bu minval açıklamalarla sürüp gi-

diyor. (Bk. Yeni Adana, 31 Mayıs 1967, s. 3-4)
Anlaşılan okun gösterdiği yeni bulunan kuyu idi.

o

Turizm yılına hazırlanan Orta-Doğu ülkelerinin önce Yunanistan'daki hükümet darbesi, arkasından da İsrail-Arap çatışması gibi turizmi baltalayıcı olaylara sahne olması garip bir rastlantıdır. Bu olayların etkisi altında «binlerce turistin» Tarsus'taki Saint Paul törenlerine katılması belki de umulan ölçüde olmayacaktır. Zaten üzerinde durmak istediğim konunun başka yanlarıdır.

Turizme açılan ülkelere gelmesi muhtemel turistlere göre bir dekor hazırlandığı gözden kaçmamaktadır. Dekoru hazırlayanlar kendi dünyalarının bir benzerini de turistler için yaratmaktadırlar. Turistik ilişkilerimiz Avrupa ülkelerinden Atlantik ötelere doğru uzandığı, bu geniş alandaki ortaklaşa bağın da Hristiyanlık olduğu sanıldığından Anadolu'nun her köşesinde «turizm aşkına» Hristiyanlığın izlerini arayıp canlandırmak bir yarış halini almıştır. Bizim turizm uzmanları Kâbe'ye yönelen «Hac seferi»ni Hristiyanlık modeli üzerine Anadolu'ya «monte» etmek çabası içerisindeyler. Yanıldıkları nokta, bazı Avrupalı turistlerin ilgisini çekse de tek başına bu konunun turizm için yeter olmadığıdır.

Turizme açılan Türkiye'nin dış yardımcılarının başında Vatikan'ın yer aldığı gözden kaçmamaktadır. Böylece Anadolu evliyalarının ve yatırıların karşısında şimdi de «Saint»ler, Azizler ve Azizeler hızla çoğalmaya başlamıştır. Tanıklık ettiğimiz ikili yarışın turizme getirdikleri yanında, özgür düşünceden ve akılca dünya anlayışından götürdükleri de hesap edilmeğe değer. Bizim endişemizin kaynağı yoğunluk kazanan Hristiyanlık propagandasının kendisi değil, ona tep-

ki olarak ortaya çıkacak ve düşünce ortamımızı daha da geriye götürecek olan fanatik rüzgârlardır. Çelimsiz düşüncelerine batılı kanıtlar arayanların Türkiye’de yaratmağa çalıştıkları dekoru kendi açılarından bir göstermelik yapmalarından korkulur.

Şimdi sıra Saint Paul Kuyusu’nun suyunun hangi dertlere şifa olduğunun bulunmasına ve bu kutsal suyun turistik amaçlarla nasıl değerlendirilebileceğine gelmiştir. Ya kuyuda su yoksa diyeceksiniz. Ne gam! Berdan ırmağının kollarından biri ne güne duruyor. Sonra, şifalı suyun yalnız Hristiyanlara iyilik ve esenlik getireceğini kim söyledi? Bize de yarar.

o

ÇAN YAYINLAR’INDA

Gaston Bouthoul

POLİTİKA SANATI

(78 Ünlü Filozof ve düşünürden derlemeler)

Çevirenler :

Sababattin Eyuboğlu — Vedat Günyol

10 Lira

Dipnot

Nermi Uygur

Durup durup düşünüyorum. Takıldım bir kez. Kurtaramıyorum yakayı. Önemli bir gerçek mi, ben mi saplanıp kaldım yoksa? Kimsenin umursamadığına bakılırsa... Öyle ama ölçek olamaz başkalarının aldırıışsızlığı. Nice ölüm kalmam sorununa omuz silkip geçiyor insanların çoğu. Ekmeği azaltılıyor, ses çıkarmıyor. Ardarda haksız vergiler konuyor, bu da başa geldi deyip ödemeye çabılıyor. Kentin havası öyle kirletiliyor ki, soluk almakta zorluk çekiyor bazan, n'apalım diye söylenip yürüyor gene de. Özgürlükleri kısıtlıyor da, birşey olmamış gibi davranıyor. Çocukları kötü eğitiliyor, o gene kendi havasında. Ya atom bombası? Ağzına dek dolu yığınaklar arttıkça artsın, kılı kıpırdamıyor yüz milyonlarca insanın. İşler böyleyken olsa olsa bir dipnot benim kaygım. Ne var ki dipnot deyip geçemiyorum ben. Ne zaman bir kitap alsam elime depreşiyor kaygım. Hepsinde dipnot, nerdeyse hepsinde, her yerde, her yanda. Bıksan da kızsan da dipnotlar bezemiş evreni.

Nerden çıkmış dipnotlar? Bir kitap uzmanına sordum, şaşırıp kaldı. 15. yüzyıla değin dipnot diye birşeye raslanmıyormuş. Sonra birdenbire pıtrak gibi dipnotları. Dizi dizi *Sözlük*'lere, güvenilir *Lexikon*'lara, ünlü *Encyclopaedia*'lara, çeşit çeşit *Dictionnaire*'lere başvurduk. Elaltındaki *Biblio* sayılarını, *Libri*'leri, *Book*'ları *Mousaion*'ları birbir taradık. Boşunaydı bütün çabalar. Dipnot maddesi yoktu çoğunda. Olanında da basmakalıp birkaç sözcük—DİPNOT: sayfa altına konulan not. Kitap kabı, ilk yaprak, sözdizini konusunda

koca koca yapıtlar yazılmış, dipnot konusundaysa susulmuş nedense. Oysa pekçok yönden ilgi çekmesi gerekirdi dipnotların. Uygarlık tarihi, dilbilim, mantık, toplumbilim, basım tekniği, eğitim açısından söylenecek öyle çok şey var ki. Bilmiyorum, belki de bazı çalışmalar yapılmıştır bu konuda. Arada binlerce kilometre olmasaydı gidip bakardım British Museum'a. Gerçekten bir şey yoksa da elikulağındadır. Uzun kısa yazılar yayınlanacaktır yakında, bu konuda kitaplar görünecektir camlı camsız raflarda. Belki de *best-seller* olur bunlardan biri. Gelsin sonra doktoralar dipnot üzerine, sonra da doktoralar üzerine dipnotlarla dolup taşan doktoralar. Dipnot'u bilgince evirip çevirecek değilim ama. Dipnottan bunalırız hepimiz o zaman. İstedğim şu: üstüne üstüne yürüyeceğim dipnot kavramının. Hep öfkeyle değil, göreceksiniz. Uzunca bir süre raslaşmışak özlüyorum bayağı. Sık sık karşıma dikilince de, sinirime dokunuyor — hem de nasıl.

Kavramdan sözedişime bakıp dipnot'u felsefede ağırlamaya başladığımı sanmayın: Ne de olsa alışkanlık, değişini felsefeleştiriyor... Haklısınız belki, dipnotta başka ama işler. Daha doğrusu, dipnotun felsefeliği bir kavram oluşundan türemiyor. Felsefe-kavramı mı her kavram? «Kapı» da bir kavram «tırnak» da, «toz» da, «yaprak» da. Her genel sözcük kavram bir bakıma. Felsefede mi inceleniyor hepsi? Bir sınır da yok ama. Orası öyle. Gerekirse herşeye elatabilir felsefe, kaşla göz arasında felsefe olabilir her sözcük. Dipnotsa yeni yeni kavramlaşıyor; «dipnot'ta» dilegelen karmaşık gerçeklik, yeni yeni bir sözcükte derlenip toplanmaya başlanıyor. *Note au bas de la page*, beş ayrı sözcük Fransızca dipnot. Türkçe de uzatıyordu yakın zamanlara değin: *sayfa altı notu* diyenlere raslıyorduk. Aslında uzatmadan hoşlanmaz Türkçe. *Not*'la yetinenler vardı onun için. Sa-

kıncalıydı ama bu. Karıştırmalara yolaçıyordu bazan. Hangi not? Sayfaların yanına çiziktirilen notlar mı? Kitabın sonuna eklenen notlar mı? Görevledi birkaç kişi kendini, kavuştuk *dipnot*'a. Almancanın *Fussnot*'u, İngilizcenin *Footnote*'u gibi sağlam bir deyimimiz var bizim de. Onlar sayfanın «ayağına» oturtuyor notu, biz de «dibine». Sayfa dal dal bir ağaçsa satırlarıyla, bu ağacın gölgesine uzanmıştır *dipnot* Türkçede. Bu nasıl bileşik söz böyle, diyenler çıkacak: «*dip*» Türkçe, «*not*» sa Lâtince. Kuruldu bir kez, hem de Türkçenin dehasıyla, başarıyor işini. İlk bitti bana da *not*'un Türkçe olmayışı, *dipnot* batmıyor ama. Bırakın ki, Lâtince değil *not*, *nota* Lâtince olan. *Nosco*'dan geliyor belki de, bilmek demek *nosco*. İşaret, çentik, kertik anlamında kullanılır Lâtince *nota*, birşeyi bilmek üzere belirtmek, göze görünür biçimde, bellekten çıkmıyacak biçimde belirlemek. Zamanla «yazı işareti», ya da «harf» anlamına bürünmüştür. *Nota*'dır duvarların bir köşeciğine çiziktirilen karalamalar; müzikteki sesleri unutulmaktan kurtaran *nota*, birini bellek üzere takılan ekad da *nota*. Nerden nereye değil mi?

Öylesine güç kazanmış ki *dipnot*lar, sayfa tabanını boş görünce yadırgarız çoğun. Elde kalem okuyorsak, kitaba da birşeyler işaretlememiz gerekiyorsa, alta değil yana kayar gene de elimiz. Sayfanın kenarına bir çıkma oturturuz: «Saçma!», «Yaşa!» Duruma göre değişir. Okuma durumu değince, okuduğumuz şeyin kendisi, ama o ölçüde de biz kendimiz varız. Cılız kalır çok kez okunan içerikler okuyan özenenin etkenliği karşısında. Bu sabah «çöpsepetine!» diye kenara kondurduğumuz *not*, dün gece okusaydık aynı yeri, «çok önemli!» olacaktı belki de. Okuyucuya ayrılmış sayfa kenarları, kişisellik at koşturur orda. Sayfa dipleriye bir nesnellik alanı sanki. Boş da bırakılmış olsa, Gutenberg erlerinin tekeline. Sonralığı var kenar çıkmalarının; dizilip

basılıp önümüze konmuştur dipnotları, silinemezler. Gerçi üstteki satırların iriliğine erişemiyorlar hiçbir zaman; göze batmamak için sanıyorum; hoş, akıl ermez, çok şey söyleyebilme için yer kazanmak amacıyla da. Neler kapsamaz ki dipnot kavramı. Genişledikçe genişleyen bir esnekliği var.

Özellikle bilim yapıtlarında bibliyografya belgelerinin sergilendiği bölgedir dipnot. Düşüncesini geliştirirken birinin bir sözünden, bir tümcesinden esinlenmiş olan; başkasına özgü bir yöntem uygulayan, bildirmek zorunu duyar bunu. Kaynak gösterir o zaman. Kimden yararlanmıştı? Hangi kitabından? Tarihi ne bu kitabın? Nerde yayınlanmış? Kitap değil de kısa bir yazıysa, hangi yılda, hangi dergide çıkmış bir yazı bu? Yapılan söz sözüne bir aktarma diyelim, peki neyin hangi sayfasından aktarılıyor? Dilden dile değişen kısaltmalarla doludur bu çeşitten dipnotları. *Bk., s., vol., pp., Vgl., Bd. ..* Ak bir kâğıda konmuş kara sinekler gibi ürüyor da ürüyor bu kısaltmalar. (Neyse, yeri değil şimdi...) Çoğun dürüstlük kaygısıyla başvurulur bibliyografya dipnotlarına. Araştırmada insan saygısı. Önden geçmiş olana bilgice selâm. Güzel şeydir böyle dobra dobra selâmlamak. Güzel olmıyan şey, adımbaşındabir sağa sola selâm vermek. Çileden çıkıyorum o zaman. İki-çeneklilerin niteliklerini inceleyen bir sayfadayım, diyelim. İlkın, Cuvier'den bir gözlem; ardından Linné'nin *Species plantarum*'undan bir kanıt, ardından da Lamarck'ın *Illustration des genres*'ından bilmem hangi bölüme bir gönderme, daha sonra Darwin'ler, Portmann'lar, daha başka adlar, kitap adları, yazı adları... Dese-nize, yitıklere karıştı sayfa altı serinliği. İndirme bindirme istasyonlarında yıpranmış vagonlar gibi yanyana, arka arkaya dizilmiş dipnotları. Bozulmuş dengesi sayfanın. Bunalıyorum. Attım gitti elimden kitabı. Belge başka şey, bilgiçlik

başka şey. Okumuş sanki yazar andıklarının hepsini, hem de gösterdiği kaynağın kendisinden! Bugün dünyanın kaç kitaplığında var *Species plantarum*? Kolayından derlemiştir o da, başkaları gibi. Ne diye kaynak veriyor öyleyse? O bibliyografyasının çoğunu devşirdiği kitabın adını versin bana, yeter. Diyelim, kendi ayaklarıyla yürüdü kaynaklara değin. Onu her gittiği yerde izliyecek güç mü var bende? Herkes bilim adamı olamaz, diyeceksiniz. Yazar da olamaz herkes. Okunmak istemiyor mu bizim bilgiç? Bibliyografya dipnotlarında ölçülü olmalı yazar. Dipnotlarında beni ezen sözümona bilgin, başkalarından öğrendiği bilgilerin altında kendisi de ezilmiştir çok zek. Okunmak için olmasa gerek kaynak dipnotlarının çoğu.

Hiçbir bilgi kendi kendisiyle yetinemez. Kafadaş arar kendine. Buluşma yeridir sayfalar. Mürekkep içe içe sayfalar da buluşur bilgiler, sayfalarda yazıyla tanışır, koklaşır, tartışır, bozuşur, barışır bilgiler. Sayfaların ak yatağında sevişirler. Doğurgandır ana sav : Pekiştirmeler, örneklemeler, açıklamalar, ayrıntılar doğurur. Bunların pek çoğu dipnotlarına sıkışmak zorundadır. Her pekiştirme doğruluk olanağını arttırır bilginin. Güçlenir bilgi pekişmeyle. Kalıcılık sağlamış olur böylece kendine. Sayfa üstü gerekçelerin akrabasıdır bunlar. Bazı bilimlerde sayıca çokluğu göze batmaz dipteki pekiştiricilerin. Özellikle tarih yapıtlarında, dil incelemelerinde sesimi çıkarmıyorum bu gibi pekiştirmelere. Her alana sokuluyorlar ama. Çelimsizleşiyorlar sayıları arttıkça. Bir iki derken dördüzler beşizler dizilmiyor mu karşına, tadı kalmıyor o zaman okumanın. Örneklemelere gelince, ya bir eksiklik dile gelir onlarda ya da aşkınlık. Asıl sayfanın yukarisına hiç örnek oturtamamışsa, iyice pişirmmiştir yazar yazacağını. Dipteki örnekleme başka örneklere düpedüz bir ekse, okunmasa da olur demek. Açıklamalar

çeşit çeşittir dipte. Sözgelimi, bir özel ad takıldı yazarın kalemine, anmasa olmayacak; o özel adın kimliğini bildirmek için söyleyeceği bir iki söz bile konudan uzaklaşma olacak ama — en iyi şey, dipnota bırakmaktır bu işi. Gerçekten yaşamış insan adlarından masal kahramanlarına değin, batık gemi adlarından tek evli bir çıkmaza değin her adın kimliğini açık kılabilir. Az kullanılan sözcükleri tanımlamak, yalnızca uzmanların bildiği değimlerin anlamını aydınlatmak dipnot açıklamalarının görevidir. Hep söylüyorum, gene de söyleyeceğim, ne yapıp yapıp kaçırmamalı ölçüyü. Nerde peki ölçü? Bu ölçünün ölçeği yok elimde; kendi bileceği şey yazarın; okuyanın yerine koysun azıcık kendini, şaşırmas ölçüyü o zaman. Başına gelen hoş birşeyi anlatırken anlattığını kesip kesip şu şuydu, bu buydu, yani şöyle demek istiyorum, yani böyle demek istiyorum diyenler gibi sıkıcı olmamalı açıklamalar. Ayrıntı düşkünü yazarlar için de doğru bu. Kafayı bulandıran, gönlü karartan ayrıntılardan okuyana ne? Öze parlaklık katmalı ayrıntı dediğin, öze ilişkin olmalı, özden olmalı. Süleymaniyeyi genellikle tanıtan bir sanat tarihçisinin, güney batı köşesindeki obruk tavanın birbir boyutlarını santimetresiyle dipnotta sayıp döktüğünü, hep bu tavanın taşıdığı ağırlığı, gramına varıncaya değin dipnotta tarttığını düşünün bir kez. Başınız mı dönüyor? Güle güle öyleyse kime seslendiğini kestiremeyen sanat tarihçisine.

Dibi yok sanki dipnot kavramının. Ne koysan alıyor içine. İlgili ilgisiz karşılaştırmalar da orda, tam kotarılmamış düşünceler de. Yeni bilme çabalarını uyaran sorular da orda, kullanıla kullanıla yıpranmış olan bilgi gereçleri de. Çevirici, çözemediği bir güçlkle mi yüzyüze, diptedir notu; yok, her babayığidin başa çıkamayacağı bir güçlüğü mü çözdü, bu sezgi armağanını ya da çalışma başarısını herkese duyurmak ister dipnotta. Yayımca kendinden mi sözedecek,

dipnotta konuşur. Eleştirel basımcı dipnotlarda gözönüne yayar değişik okumaları. Nesnel bir yazıysa elinizdeki, gözlemler, kişisel tutamaklar, öyküsel işaretler, değinmeler dipnotlarda barınabilir ancak. Öznel bir anlatıysa okuduğunuz, sayıca bilgilerin, tarihsel verilerin, toplumsal istatistiklerin doğal ortamıdır dipnotlar. Dalkavukluğu mu tuttu yazarın, dipnotta eğilir: Bu deyimî uzman arkadaşım Bay X'e borçluyum. — Biricik borçlu olduğu insan oymuş sanki. Hem sonra, devedekulak birşey; kimsenin yabancısı değil zaten o deyim. Bir *Festschrift*'se elinizdeki (hani şu Alman akıllı bilim çömezlerinin bütün dünyaya benimsettiği saygı-kitabından bir sayfa okuyorsanız), yazar, yazısını sunduğu kimseyle nesnel bir bağıntı kurmaya çalışmaktadır çok kez. Ama bunun için de binbir dereden su getirerek o saygıdeğer kişinin başarılarına değinir — dipnotlarda, başka nerde olacak? Birini batırmak için de dipnottan daha elverişli bir yer bulunamaz. Koca sayfada sus sus da sen, dipnotta an. Daha bu iğne yeter adı ancak dibe yakıştırılana. Vur gitsin dipçiğinle sonra da: Durmadan Sokrates'in kitapları deyimî geçiyor Bay X'in incelemesinde; ne yazık ki Sokrates birşey yazmamıştır... Saldırmaya da birebir savunmaya da, dipnot. Okuyucuyu şaşırtmak, sarsmak, sınamak için de sayfada yerini değiştirebilir yazar. Tatlı tatlı anlatırken dipte dökebilir acısını. Üzüntülü bir konuysa geliştirdiği, dipnota saklar, oracığa bırakır neşeli çizgileri. Unutkanlığından ötürü özür dilemek isteyince sayfanın altını seçer bazı yazarlar. Eksigini orda bütünler kimi, yanlışlığını orda düzeltir, yanlıtısını orda doğrultur. Kendi kendisine gülmek yiğitliğini gösteren yazarın dipnotuna doyum olmaz.

Kolay şey değil gerekeni gereksizden ayırmak. Ne zaman, nerde, ne yapacağını bilendir usta. Her eline kalem alanın dipnotlarla başa çıkmasını bekleyemeyiz onun için. Çek-

mediğimiz kalmıyor dipnotçulardan. Öğüresi geliyor insanın rasgele dipnotlar karşısında. Ne de önüne geçilmez bir yayılma güçleri var! Nerdeyse her basılı sayfaya yumru yumru dert saçıyorlar. Tanrı buyruklarını, peygamber sözlerini kapsayan kitaplara bile sığramışlar. Dipnotlu konuşur mu hiç tanrı? Konuşan bir varlıksa, düpedüz konuşmak yarasır ona. Yayınlayıcılar kutsal kitaplara dipnot karıştıran. Bakıyorum, şiir kitapları da dipnotlu çıkmaya başladı. Belki de ozanca bir öngörü var bu işte. Nasıl olsa eleştirel baskılar yapılacak, viyıl viyıl dipnot kaynakacak o zaman kitabımda, iyisi mi şimdiden ben kendim davranayım, diye düşünüyor belki de ozan. Daha ders kitaplarında dipnota alıyoruz. Bir alfabe geçti elime, beş on yaprak birşey. Tam üç tane dipnot var içinde. Hadi ikisi ana-babanın dikkatine sunulmuş ön-sözde, öbürünün gerekçesi ne peki? Basılı sayfalar öylesine işlemiş ki içimize, elyazısıyla yazdığı mektuba bile dipnot düşmekten (mektupta bile dipnot tuzakına düşmekten) kendini alamıyor bazılarımız.

Gene de tümüyle yokolsun dipnotlar, diyemem. Bir kaçınılmazlık var onlarda. Yerini bulmuş bir dipnot bütün sayfanın yükünü taşır. Bazan öyle olur ki, koskoca kitabın anlam temeli durumundadır. Dipnot var göze şölen. Dipnot var kafaya aydınlık. Dipnot var gönle bayram. Yazı düşmanıdır dipnot düşmanı. Gereksiz dipnotlarına benim öfkem.

Aslına bakarsanız baştanaşağı dipnot bazı kitaplar. Kitaplar dolusu dipnot üretiliyor her yanda. Hiç de aşırı bir sav değil bu. Öyle ya, bir yapıtı kendine konu diye alan her yapıt, koskoca bir dipnot değil de nedir? Ayrıca kapsadığı dipnotlarsa, dipnotun dipnotları. Tarih kitaplarında, en çok da felsefe tarihine ilişkin incelemelerde dipnottan başka birşey yok nerdeyse. Dipnot olmayan felsefe de var ama. Tüm Ba-

tı düşünmesini «Platon'a yazılan bir dizi dipnot» diye anılan Whitehead'e hak veremeyeceğim. Platon'la ilgisi de olsa bu sözün kendisi dipnot değil. Belki de Platon'a hayranlığını dilegetirmek istiyordu Whitehead. Doğrusu da bu sanıyorum. Desenize, öneminden sözederken önemsizliği belirtiyor dipnotun, önemsizliğinden sözederken de apaçık önemi ortaya çıkıyor dipnotun.

Yazan biziz, insanlar. Gene de bir bağımsızlığı var yazıların. Bizden ayrı, bizden-öte bir alanda yaşamasını sürdürüyor yazılar. İster aynı sayfada olsun, ister başka başka sayfalarda; ister aynı kitapta olsun, ister başka başka kitaplarda, yazı yazıyı çekiyor, yazılar-arası geniş mi geniş bir varlık kesitinde zamanca uzayca varolup gidiyor yazılarımız. Yazı yazıyı çağırıyor, andırıyor, benimsiyor; yazı yazıyı itiyor, değiştiriyor, çekemiyor. Yazı'nın özünden gelen bir alışveriş var tek tek yazılar arasında. Her yazı dayandığı yazının üst-yazısı. Onun da üst-yazısı var ama; o üst-yazının da üst-yazısı... Kitabın arkasına da aktarılsa, sayfanın altına da gizlense, önemli de olsa, önemi de olmasa, yalnız kalmıyacak hiçbir zaman dipnotlar. Nitekim onlar da sözümona dipnot olmıyan sayfaları yalnız bırakmadılar. Bir ailedir bütün gelmiş geçmiş yazılar Hititlilerden, Mısırlılardan, Finikelilerden, Orhun Türklerinden beri.

Bilmiyorum ki. Ne başını ne sonunu okuyabildiğim evrenin, baştan sondan vazgeçtim bir sayfacığını doğru dürüst kavrayamadığım evrenin tümü belki de bir kitap. Olmadı mı? Bir türden değil, yamalı bohça gibi de ondan mı olmadı? Tümüyle evren bir kitaplık öyleyse. *Evrensel* bir kitaplıksa varlığın kendisi, insanoglunun tüm yazdıkları, bu varlığa eklenmiş bir dipnottan öteye geçemez. Diller varlığın dipnotları. Benim bu yazım da genellikle dilin, yazarı benim

ama Türkçe kendisi yazıyor gene de, dillerden Türkçenin dipnotu. (x)

(x) Ne dipnotsuz kurtulmak istedim, ne de dipnot arayıp durdum. Öyle tuhaf ki dipnotların alinyazısı, nerden nereye demeyin, şu okuduğunuz denemeciği bile yerleştirirler bakarsınız bir gün dipnotlardan birine: Bk. Nermi Uygur, «Dipnot» («Yeni Ufuklar, sayı 182 İstanbul, 1967.) — Dipnotça yoksulluğumdan ötürü beni kınayanları yumuşatabildim mi, bilmem? Üniversitedeki görevimin itelediği birkaç kitap biryana, gönlümce yazdığımı göre, dipnotların dipnotlarının dipnotlarına (uzatmamak için burada kesiyorum, nesnelce sonu gelmez yoksa), ne diyordum, dipnotları, gerçekten zorunluk duymadıkça başvurmak gelmiyor içimden.

o

Yakında

ÇAN YAYINLARI'NDA

Sabahattin Eyuboğlu

MAVİ VE KARA

(Denemeler)

1944 — 1966

İtalya 1962

IV

Orhan Duru

CENOVA : Eski cenevizlerin kenti. Çeşitli sonsuz deniz yaratıkları ülkesi (16 Temmuz 1962). Balıklar, ahtapotlar, midyeler, mürekkep balıkları, kalamariler ülkesi.. Balık kokusu her yerde. Yamaçlar tepelerden, yollar tepelerden inerek Cenova limanına doluşuyor ve yollar deniz kıyısına yaklaştıkça karışıklaşıyor, kokuşuyor ve yüksek kaldırımıyla beklenmedik bir biçimde.

Ve deniz kıyısında büyük vinçlerin gölgesinde ve kemerlerin altında binlerce küçük aşevinde yemekler, çiğ ve pişmiş deniz yaratıklarından düzenlenmiş yiyecekler satılıyor herkese. Ve ben başı boş kimi zaman korku ve tedirginlik içinde dolaşıyorum buralarda. Bu insanlara güven oluyabilir diyorum kendi kendime yüzlere baktıkça. Binlerce yüz. Binlerce denizci. Gemilerinden atılmış denizciler, gemilerini kaçırmış denizciler, kaptanlarıyla kavga etmiş denizciler, ellerinde belge olmayanlar, geriye dönemiyenler, dünya vatandaşları, dünyasız ve yurtsuz kalmış olanlar, meteliksizler, hırçınlar, korkunçlar, iş belgeleri olmayanlar, ilk gemiyle mukavele imzalayıp cehennemin dibine gitmeye hazır olanlar. Güvenemezsiniz belki de bunlar gelen geçen gemicilere kılını kıpırdatmamış, dünyanın dört köşesinden dört bin koku getiren kişilere kanıksamış kişiler olabilirler. Ama ben bakıyordum duygulu gözlerimle ve ülserli midemle bu garip deniz yaratıklarının tabaklarda ve tencerelerde yüzen

biçimlerine ve tanımaya çalışarak bunlar nedir diye? Bunlar nedir diyordum kendi kendime? Bunlar ne mene kişilerdir ve tencerelerde yüzmektedirler ahtapot kollarıyla bir arada. Bir tencere aslında Cenova.

Tepelere çıkınca kentin ileri gelenlerinin köşkleri ve evleri birbiri ardından sıralanmakta.. İstasyona gidip Paris'e tren yolculuğunun kaç paraya patlıyacağını araştırıyorum. Sonra cayıyorum kendi kendime. Çünkü İtalyanların Parigi, dedikleri yere gitmek cepteki paraları yok etmek demek. Bunun bir de geri dönüşü var. Burada hep güzel evler, zengin evleri tepelerde, bizde hep gecekonduvar tepelerde..

Galata = rıhtım = Galata : İstanbulda Yüksek kaldırım-
da cenevizlerden kalma bir ev.

Via Venti Settembre ve *Piazza De Ferrari*. Halk akşamları piyasaya çıkıyor. Tepelerde halk zengin ve iyi giyimli. Deniz kıyısına ve limana yaklaştıkça halk kirli, yağlı ve pasaklı. Parigi'ye gidiş geliş 19.000 liredir. İnsaf..

Piri Reis'in kitab-ı bahriyesinde Cenova haritası.

HERKESİ BİLEN BİR İTALYAN

Dalgalı bir deniz ve kayalar arasında yüzyorum, tramvaya atlıyarak geldim buraya, bu deniz kıyısına, bu italyan deniz hamamına. Çevrede italyan veletler ve italyan kızancıklar, pikapta cayırtılı bir *Celentano*.. Bir İtalyan, bir Giovanni yakaladı beni ve ilk bakışta anladı benim bir garip Türk olduğumu buralarda, bir bakışta benim bir Türk olduğumu, eski bir Türk korsanı olup ve gelip buraya bu Ceneviz kıyılarında kız kaçırıp, haraç alıp, gidip sırt üstü yatıp, gerinip, Akdenizin iyotlu ve tentürdiyotlu havasını doldurup ciğerlerine, iştahlı olup, balık yiyerek ve midye pilavı yaparak (Belki de Lazistan'dan gelerek hamsi yiyip, rakı içerek ve güvertede namaz kılarak) yuvarlanıp gitmekte bir

Türk olduğumu.. Bu ceneviz anladı benim hemen Türk olduğumu. Oysa başkaları hep karıştırıyordu beni Arap'la, Yunanlı ile, Karadağlı ile — Bir defasında Trieste'de (Bir yığın parti yanında bir de Titoist bir parti var orada) bir İtalyan beni Montenegro'lu, yani Karadağlı sanıp satmağa kalktı bana kokuşmuş bir İtalyan kol saati.-..

Herkes karıştırıyordu benim kimliğimi, nereden gelip nereye gittiğimi, Dünyadaki yerimin neresi olduğunu.. (Neresi benim yerim dünyada? Yok bir toprağım iki karış, ya da beş arşın, onbeş endaze, kepaze..)

Baktım çevreme dehşetle, kim bu İtalyan, bu Cenevizli benim Türk olduğumu hemen anlayan diye. Birdenbire kendimi çırlıçıplak sanarak kıpkırmızı kesildim karpuz göbeği renginde. Ve geldim Giovanni ile yüzyüze ve burunburuna. Tüm ve salt bir Akdenizliydi bu Giovanni, esmer derisi, siwilceden delik suratu ve kahverengi gözleriyle.

Giovanni uzmandı insanları tanımakta ve onları birbirinden ayırmakta. Ayırabiliyordu bir Türkü bir Yunanlıdan, bir Yunanlıyı Türkten, bir Arabı Türkten, bir Lübnanlıyı bir Dürzüden, bir Dürzüyü bir Arap'tan, bir Arabı bir arabadan, bir arabayı, bir el arabasından, bir el arabasını Fransızdan, Bir Fransız bir Fransız şarabından, bir Fransız Şarabını bir Cezayir Şarabından, Bir Cezayir şarabını şişesinden, bir şişeyi bir kadın bacağından, bir kadın bacağına kadının budunu köfteden ve hanım göbeğinden ve sadrazam bilmemnesinden, bir sadrazamı, vezir-i azam'dan, bir veziri azamı başbakanı, bir başbakanı dışişleri bakanından, bir dışişlerini, iç işlerinden ve Türk Ceza Kanunundan, bir kanunu bir Osmanlıyı Levantin'lerden, Levantin'leri Lavanta'dan ve Lokanta'dan, ve de Pastırmayı Sucuktan...

Ve birdenbire MİLANO CENTRALE : Mussolini'nin yaptırdığı heybetli bir istasyon. Otellerde yer yok. Hiçbir otelde yer yok. Hava sıcak sıcak. Ter boşanıyor her yanımdan. Milano Katedrali, Milano'nun gökdelenleri, duvarlarda grev ilanları.. Çatışmalı, gerilimi yüksek Milano. Burada her an kızgın işçiler ve kızgın polisler karşı karşıya. Sanayi kenti İtalyanın. Milano'dan kaçarak kendimi buldum VERONA'da. *Piazza del Erbe*. Sevgililer Romeo ve Jülyet'in mezarlarını geziyor.

Şekspir'den oyunlar konulan büyük açık hava tiyatrosunun yanında kadınlar dilimle karpuz satıyorlar ve karpuzun dilimi 20 liret.

SERGİLER

Venedik'te San Marco alanında bir kitap sergisi. Biennale'de önemli ressamlar: Westerik (Hollanda), Samico (Brezilya) Arturo Martini, Arschie Gorky, Sironi...

Verona'da *Castelvecchio*'da Bellini ve Tinteretto'nun resim sergisi, *Caroto*'nun «Kağıtla oynayan Küçük kız» adındaki tablosu. Santa Agata'nın öldürülmesi. Zeno basilikası'nın kapısı.

Roma, Via Margutta. Galeriler. Roma'nın resim pazarı. İyi yapıtlar yanında kötüleri. Bir İtalyan eleştirmen ve karıştırman bundan yakınıyor. Mazzoli, Trevisan ve Omiccioli.. Trevisan bir İtalyan Dalı'sı. Galerilerden birinin adı: İl Camino.

Roma, Galeria d'Arte Moderna (1883) Marino Marini, Minguzzi, Caporossi, Max Ernest (Complutio di storia Universale), Martini (Omaggio a Manet, İl Bevitore), Modigliani (Anna).

De Chirico bir köşe'de, baygın ve ölgün. Mark Rothko'nun badanaları.

San Giovanni Batista (Koyunlarla birlikte..)

İŞÇİ ÖRGÜTLERİ

CGII : Confederazione generale italiana lavoratori

CISI : Confederazione Italiana Sindacati Lavoratori

UIL : Unione Italiana Lavoratori

CISNAL: Conferazioni Italiana Sindacati Nazionale Liberi.

Torino Metal İşçileri 8 Temmuzda UIL merkezine saldırıyorlar. Çarpışma 12 saat sürüyor. Nedeni: Sendikanın Fiat firmasıyla yaptığı toplu sözleşmeye işçilerin kızmış olması. UIL sosyal demokrat bir sendika. 300 kişi tutuklanıyor.

KABAK ÇEKİRDEĞİ

Ancona'da Piazza Cavour'da bir adam kabak çekirdeği satıyor. Bir gün sonra aynı yerde İtalyan Anarşist'leri bir gösteri yapıyorlar. Umanito Nuovo.

YENİDEN GEZİLEN İTALYA

Roma çok soğuk bu defa. Çünkü Kış. Piazza Barberini. Via Sistina. Peppino'nun meyhanesi. Tanjular, orospular, askerler, şair eskileri, dilenci ve hırsızlar. Lazanya. Rimini dolaylarında kar yağıyor. Venedikte Daniel oteli. Karanlık. hüznü bir Venedik.

o

Mübeccel İzmirli

SABAH GEÇİDİ

(Hikâyeler)

Bütün Kitapçılarda

İktisat Ahlâkı

Karl Marx

Kapitalist sistemde zenginliğin, servetin bilimi olan iktisat, aynı zamanda yoksullukların, kirli çıkı olmanın da bilimidir ve giderek, gerçekten de insandan temiz hava, beden hareketi ihtiyacını bile esirgemeye kadar varır. Üstün sanayi bilimi olan iktisat, aynı zamanda çilekeşliğin de bilimidir. Bu bilimin gerçek amacı *çilekeş* bir cimrilik, *çilekeş* ama *üretici* bir köleliktir. Ahlâksal amacı ise, ücretinin bir kısmını Bankaya yatıran bir işçi yaratmaktır. Bu sevimli amaç ulaşmak için de aşağılık bir *sanata* başvurmaktadır: Bu konuda duyguları gıcıklayıcı piyesler oynamak. Yer yüzünde sevinç kaynağı olduğu havasını vermeğe çalışmasına rağmen iktisat, gerçekte ahlâksal bir bilimdir, bilimlerin en ahlâksal olanı. Kendinden vazgeçme onun başlıca amacıdır. Az ye, az kitap satın al, tiyatroya, eğlence yerine az git, az düşün az sev, az türkü söyle, az resim yap, az şiir düz v.b., daha çok *biriktirirsin*, servetini daha çok *arttırırsın*,. Servetini ne bit yer, ne toz kemirir. Ne kadar az yaşarsan, yaşamaya ne kadar az önem verirsen o kadar çok mal sahibi olursun. Özgeleşen⁽¹⁾ hayatın o kadar uzar, özgeleşen varlığın o kadar çok zenginleşir. İktisatçı, senin hayatından, insanlığından koparıp aldığı her şeyin yerine *para* ve *zenginlik* koyacaktır.

(1) Özgeleşme kelimesini aliénation karşılığı olarak aldık. Birçok çeviriciler bu kavramı yabancılaşma terimi ile karşılamaktadırlar. Aliénation insanın özüne aykırı, ilkel ve bozuk bir tabiat kazanmasını ifade eder ki, özgeleşme dilimizde bunu daha iyi belirtir kanısındayız.

Senin yapamadığını para yapar: Yiyebilir, içebilir, eğlenceye, tiyatroya gidebilir, sanatı, bilginliği, tarih olaylarını, siyasal gücü anlayabilir, dünyayı gezebilir. Bütün bunları senin yerine yapabilir. Gerçek odur. Bütün tutkuları, bütün çalışmaları, mal edinme açlığı yalayıp yutar. İşçiye, sadece canından bezmeyecek kadar, mal sahibi olmak için yaşamak isteğini besleyecek kadar bir şey verilir.

Birinin yitirdiği parayı alırken, başkasının keyfi için vücudumu satarken (Fransa'da fabrika işçilerinin karılarından, kızlarından vücutlarını satarak daha fazla kazanç getirmelerini istedikleri düpedüz bir gerçektir)⁽²⁾ ya da dostumu Faslılara köle olarak satarken (işçi sağlamak adı altında insanların düpedüz satılması bütün uygar memleketlerde görülen bir şeydir) ekonomik yasalara mı boyun eğmekteyim sorusuna iktisatçının cevabı hazırdır: Yasalarım karşı geliyor-sun, ama kızkardeşlerim ahlâk hanımla din hanımın dediklerine de dikkat etmelisin. Ahlâkımın ve dinimin, ekonomik bakımdan sana hiç bir itirazı yoktur. -Peki kime inanayım, iktisada mı, ahlâka mı? İktisadın ahlâkı *kazanç*, iş, para biriktirme ve sıkılıktır... Ama iktisat ihtiyaçlarımı karşılayacağını söylüyor. Ahlâkın uygun bulduğu iktisat bilimi ise, iyilik olarak da, erdem olarak da zenginliktir. Ama ben yaşayamazsam nasıl erdemli olabilirim? Hiç bir şey bilmezsem nasıl bilinçli olabilirim? Özgeleşmenin tabiatına uygun olarak her iki bilim bana birbirine karşıt ve değişik birer norm teklif ediyor, birini ahlâk, öbürünü iktisat uyguluyor. Çünkü her biri insanoğlunun belli bir ölçüde özgeleşmesini dile getirir. Her biri özgeleşmiş temel etkinlik alanlarından biridir. Her biri öteki özgeleşmeye göre ayrı bir özgeleşmedir.

(Çeviren : İsa Öztürk)

(²) 19. yüzyıl ortalarında.

Asaf Çiğiltepe'nin Ölümü Üstüne Yazmak İstemiyorum

Ferit Edgü

Asaf'ın ölümü üstüne yazmak istemiyorum.

Bu çok genç ölümün üstüne yazmak istemiyorum.

(Ölümün ihtiyarı genci olmaz denecek. Doğrudur. Ama eğer tüm ölümler gençse bu gençlerin içinde en genç olanıdır. En zamansızdır, demek istiyorum.)

Asaf'ın ölümü üstüne yazmak istemiyorum. Çünkü sesi bugün de kulağımda; bakışlariysa ışıklarını yitirmiş değiller. Asaf üstüne değil, onun ölümü üstüne yazmak istemiyorum. Söylemek gerekli mi ikisi apayrı şey bunların.

Asaf'ın ölümü üstüne yazmak istemiyorum. Birincisi ölü olarak gözümün önüne getiremiyorum onu.

(Oysa kaç kez ölümün eşiğine gelmişti. Sayısını ben de unuttum. Ankara'da en son gördüğümde gene bir hastane odasında idi. Yirmi günde yirmi kilo vermişti. Hekimler uzun bir süre yaşayacağını sanmıyorlardı. Böylesi bir umutsuzlukla ayrılmıştık.

Asaf'ın ölümü üstüne yazmak istemiyorum.

Ama gene de, bugün yazı makinasının başına bu isteksizliği söylemek için oturmuşsam bile, bu onun değerli yönlerini, tiyatro adamlığını, çalışkanlığını, bilgisini anlatmak için değildir.

Bu durumda ne yazabilirim?

Tutkularından, başarılarından, umutlarından, yaptıklarından ve yapmak istediklerinden mi söz edeyim? Onun yerinin doldurulamıyacağını mı tekrarlayayım?

Buna ilkin o karşı çıkardı: Kimin, nerde, nasıl yeri doldurabilir?

Hangi varlığın?

Yazsam, yazabilsem uzun dostluk yıllarının anılarından sözedebilirim. Tatlısı olduğu kadar acısı da olan anılardan.

Onbeş yıl öncesinin Asaf'ından sözedebilirim.

On yıl öncesinin, beş yıl öncesinin Asaf'ından: dünün Asaf'ından.

İlk karşılaşmamızdan (yıl 1953). Son karşılaşmamızdan (yıl 1966).

Ve arada, 1959 yılının ocak ayının bilmem kaçınıcı günü taş çatlayan bir sabah ayazında, yanında küçük Atillâ (Bayraktar) ile Paris'in *Gare de l'Est*'inde beni karşılayışından; sıcak bir bardak şarabın çevresinde dertleşmelerimizden, kavgaya ve barışıklıklarımızdan.

Yazsam, Asaf'ın Seine sokağındaki fukara otelinden sabahları karga bokunu yemeden çıkıp TNP'ye koştuğunu yazarım. Paris günlerimizden, İstanbul gecelerimizden...

Onun Brecht aşkıyla benim Artaud tutkumun tartışmalarından sözederim. Ya da ikimizin ortak Apollinaire sevgisinden. Ama Asaf'ın ölümü üstüne yazmak istemiyorum.

Bugün Asaf'ın ölüm haberini aldığının bilmem kaçınıcı günü. Ve bütün bu söylediklerim, bütün bu yazmak istemediklerim, yazamadıklarım onunla birlikte ölmüş değilseler bile artık benim için renklerini, kokularını ve anlamlarını değiştirmişler. Bu anılar onun ölümüyle öldüler, demek istemiyorum. Yalnızca her ölenle artan yalnızlığımızın birer parçası olan bu anıları, hiç değilse bugün için ancak dostlukların bağışlatacağı bir bencillikle kendime saklamak istiyorum.

Asaf üstüne değil. Asaf'ın *ölümü* üstüne yazmak istemiyorum.

Batının Doğuya Yardımı

Erdoğan Tokgöz

1930 - 40 yılları arasında iktisatçıları özellikle uğraştıran ve yeni teorilerin ortaya konmasına yol açan iki büyük konu vardı : İktisadi buhranları «izah» etmek» ve sürekli işsizliklere çare göstermek.

İkinci Dünya Savaşından sonra birinci konuda belli bir çözüme varılmış, ikinci konuda da büyük aşamalar yapılmıştır. Ancak bu devrede bütün iktisatçıları gayrete getiren çok daha özel bir konu ortaya çıkmıştır : «Kalkınma». İktisatçılar kalkınma modelleri hazırlarken, politikacılar da işi yürütme olanaklarını tartışmaya koyuldular. Zengin kapitalist ülkeler, sürekli bir gelişme yolu ararken, fakir kalmış geri ülkeler de (siyasal özgürlüğü elde ettikten sonra) ekonomik özgürlük aramaya koyuldular. Her iki gurubu bu yola iteleleyen neden ise, Sovyetler Birliğinin gösterdiği hızlı gelişme hamlesi olmuştur denebilir...

Yirminci yüzyılın başından beri, Batılılar, siyasal bakımdan yitirdikleri çıkarlarını, ekonomik yollarla yeniden elde etmek peşine düşmüşlerdir. Gerçekten de, birçok genç devletler, kurtuluşlarını sağladıktan sonra, (lüks binalar, şatafatlı ordular, gereksiz temsilcilikler kurmak gibi) büyük gösteriş harcamalarına girişerek büyük ekonomik çıkmazlara düşmüşlerdir. İşte bu durumları kollayan *emperyalistler* istedikleri gibi, tek taraflı anlaşmalarla hazırladıkları borç senetlerini, yardım isteyen fakir ülkelerin genç ve bilinçsiz yöneticilerine imzalatmaktan geri kalmamışlardır.

Vaktaki Sovyetler yardım edebilecek duruma geldiler

ve fakir ülkelerin içinde doğan sosyalist düşünce ve tedbirlere yakınlık genişledi, o vakit zengin kapitalist ülkeleri bir korku boğmaya başladı : «Komünizm yayılıyor, engel olmalı!»

Devlet kapitalizmini ayakta tutmak için girişilen her türlü çabaları plânlayan 7 dev kuruluşun Vaşington'da toplanmış olmasının nedeni budur. Son yıllarda, sosyalist Avrupa ülkelerinin sağladıkları sürekli ve yüksek gelişme hızı (ortalama % 7), kapitalist ülkelerin iktisatçı ve politikacılarını telâşa düşürdü. Tarihi gelişim içinde Batının teori ve uygulama alanında izlediği yolu çizip, fakir ülkelere «kalkınma yolu» olarak sunmaya başladılar.¹

Batılıların az gelişmiş ülkelere yardımlarının nedenleri :

Nedense, bütün batılı iktisatçıların öngörülerinde, kalkınma ile dış yardımı yan yana buluyoruz. Öyle bir tutum ki, götürdüğü sonuç şu : «Amerikan yardımı olmazsa kalkınma olmaz...» 1964 yılına kadar az gelişmiş ülkelere Batılılarca yapılmış bulunan toplam yardım 9450 milyon dolardır. Acaba bu yardımların gerçek nedenleri nelerdir? Şimdi bu soruya cevap arayarak, zengin kapitalist ülkelerin gerçekte hangi çıkarların peşinde olduklarını görmeye çalışalım.

1) Politik nedenler :

Düneye kadar çıkarlarını silâh kullanarak sürdüren sömürgeci Batılı kapitalist ülkeler, bugün artık ekonomik ve kültürel silâhları kullanmakla yetinmektedirler. (Vietnam'da her ikisinin bir arada kullanıldığını biliyoruz). Üç dönemli olarak (yardımdan önce, yardımla ve yardımdan son-

¹ W. W. Rostow, *Ekonomik Gelişmenin Aşamaları*.

ra) yardım edilen ÷lkeye gönderilen uzmanlar yoluyla ÷lkenin ekonomik, sosyal ve politik gelişmesini kontrol altına almaktadırlar.

Yardım gören ÷lke­deki her hangi bir gelişme eğer emperyalistlerin çıkarları ile uyuşmuyorsa yardım derhal kesilmektedir. İki örnek verelim :

a) Kübaya Amerikan yardımının Castro'nun iktidara geçişi ile kesilmesi,

b) 1964 yılında Tunus'un Fransız mallarını kamulaştırması üzerine Fransız yardımının kesilmesi.

Dünyada büyük bir açlık tehlikesi gittikçe büyümektedir.¹ «İleriyi gören Batılılar» bu durumu tehlikeli bulmaktadırlar. (Bu aç küt­leler komünizme kayabilir. Dünyanın 2/3 ü böyle...) Bu düşüncelerle, karşı tedbir olarak süt tozu, buğday, pirinç, v. b. gibi tarım üretim artıkları çarçabuk bu aç ÷lkelere gönderilmektedir. Daha akıllı amerikalı iş adamları (!), Batı Dünyasının ileride rahat edebilmesi, Üçüncü Dünyadaki hızlı nüfus artışının yavaşlatılması ile mümkündür demek­te ve bu yolda tedbirlere girişmektedirler. Hani şu açlar olmasa, «Batıda» hayat daha tatlı olacak!..

2) Ekonomik nedenler :

Batılı devletlerin çeşitli yardımlarla girdikleri ÷lke, onlar için hem elverişli bir pazar, hem de ham madde sağladıkları hazır bir kaynak olmaktadır.

Sanayileşmiş Batılı ÷lkeler, 1958 de, ham madde ihtiyaçlarının % 51 ini az gelişmiş ÷lkelerden sağlarken bu oran 1961 de % 48 e düşmüştür. 2000 yılında % 25 olacaktır.¹

¹ F. A. O. nun 13.10.1966 tarihli raporu.

1950 - 1962 yılları arasında az gelişmiş ülkelerde, «ton ihracat»ın değeri % 4 düştüğü halde, «ton ithalât» değeri % 19 artmıştır. Bu durum fakir ülkelerin dış ticaret hadle-
rinde % 23 «çöküntü» yaratmıştır. Yapılan hesaplara göre 1965 yılında az gelişmiş ülkelerin, dış ticaret yoluyla uğra-
dıkları zarar 14 milyar dolar tutmaktadır.

3) İnsancıl nedenler :

Uluslararası dayanışma (B. Milletler Yasası), uluslar-
arası yakınlaşma, zengin ülkelerin fakirlere yardım etmesini
gerektirmektedir. Birçok uluslararası kuruluşun statüsünde
bu anlayışı bulmak mümkündür.

Az Gelişmişlere Yardım Şekilleri

Kullandığımız «yardım» kavramını, değişim veya borç
verme ile karıştırmamalıdır. Yardım, eş bir karşılık bekle-
meden bir katkıda bulunma işlemidir. Birçok durumlarda,
uluslararası yardımlar koşullara bağlı olmaktadır. Örneğin,
Amerika, dış ticaret açığı dolayısıyla, yardımlarını ithalât
karşılığı yapmak istemektedir. Dünya Bankası ise, yardım
ettiği veya borç verdiği ülkeleri, Bankanın üyesi olan ül-
kelerden ithalât yapmaya zorlamaktadır. Bu durumun dün-
ya ticaretini nasıl zengin ülkelerin yararına yönelteceği açık-
ça görülmektedir.

Genel olarak yapılan yardımlar «tek taraflı» veya «çok
taraflı» olabilir.

1) Tek taraflı yardımlar :

Belli çıkarlar peşinde koşan yardımsever (!) zengin ül-
keler, bu yolu seçmekle daha rahat çalışma olanağına kavu-

¹ F. Luchaire, *L'aide aux pays sous-développés*.

şurlar. Yardımın dağıtımını ve sonuçlarını kolayca izleyebilirler. Ayrıca tarihi ve ideolojik yakınlıklar da bu yolu kolaylaştırmaktadır. 1964 yılına kadar yapılmış bulunan 9450 milyon dolarlık toplam yardımın 8900 milyon doları tek taraflı sözleşmelerle yapılmıştır.

2) Çok taraflı yardımlar :

Uluslararası kurumların bir devlete yaptıkları yardımlardır. Dünya Bankasının, Uluslararası Kalkınma Birliği'nin veya Bölgesel Avrupa Yatırım Bankası'nın yardımları gibi... Her ne kadar söz konusu kuruluşlar, sömürge devletlerin kontrolü altında ise de, bu yolla birinci yolun sakıncaları önenebilmektedir.

Sonuç

Gelişmiş ülkelerin yaptığı yardımların tutarı 1961 de, yardım eden ülkelerin MİLLÎ GELİRLERİNİN % 0,8 i iken, 1965 de % 0,6 ya DÜŞMÜŞTÜR! 15 zengin ülkenin kurduğu «KALKINMAYA YARDIM KOMİTESİ»nin 18. 10. 1966 da yayınladığı yıllık durum bildirisinden anlaşılacağı gibi, Fransa'nın yaptığı yardımlar millî gelirinin % 1,88 i olmasına karşılık, bu oran AMERİKA için % 0,98 dir.

Fakirlikten kurtulmak için koka-kola içip serinlemenin, kovboy filimleri seyredip avunmanın yetersiz olduğunu, kalkınmak isteyen ülkelerin sağduyu sahibi bütün kişileri bilmelidir. Bu görev özellikle ülkücü gençlere ve aydınlara düşmektedir.

Az gelişmiş ülkeler toplu kalkınmanın gerektirdiği bilince varmalıdırlar. Önce iç kaynaklar tesbit edilmeli, «kendini kendine yardım yolları öğrenilmeli, ülke kalkınmasının temel hedefleri ortaya konmalı, eldeki kıt kaynakları en iyi

biçimde kullanmak için «uzun vadeli plânlar» hazırlanmalı ve ondan sonra, baraj, yol, liman, demir-çelik sanayii gibi temel yatırımları hızla gerçekleştirmek için dış yardım kabul edilmelidir. Yardımı kabul edecek ülke, tarafsız bir politika güderek veya Üçüncü Dünyaya katılarak, yardımın koşullarını *uzun vadeli ve düşük faizli* olarak sağlamalıdır. Bu yardımlar, genel plan hedeflerine uygun olarak harcanabilmek için devletin emrinde olmalıdır. Yoksa toplum içindeki ki bazı grupların hızla zengin olmasına yarayacaktır. Yardımı gören bu gruplar (kompradorlar), ülkeyi içten kemirmeye başlar ve hemen dış sömürgeci iştirakçi oluverirler. O zaman o ülkede, iktisadî kalkınmanın başarılması için, ULUSAL KURTULUŞ SAVAŞI bayrağını açıp, içten ve dıştan toplumu kemiren kuvvetleri etkisiz kılmak gerekmektedir.

o

TÜRKİYE'DE SOL AKIMLAR (1908-1925)

Mete Tunçay

Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi
Yayınları : 219-202

218 sayfa, 20 lira

Ankara 1967

Bölüm 1 : İkinci Meşrutiyette Osmanlı solculuğu.

Bölüm 2 : Milli Mücadele Anadolusunda solcular
1920-1922

Bölüm 3 : İstanbul'da Aydınlar Çevresi

1919-1920 ve

1921-1925

Okuma Düşmanlığı

Sami N. Özerdim

Güneşli bir kış sonu sabahı, her günkü yolumdan daha uzununu seçmiş, işime gidiyor, bir yandan da gazetemi okuyordum.

Birkaç yıl öncesine değin bir sanat dergisi çıkarmış olan arkadaşım karşıdan belirdi. Daha yanıma yaklaşmadan, uzaktan bağırmaya başladı: «Ne diye okuyorsun yahu? Okuyup da ne olacak? Git, hırsızlık yap, daha iyi!»

Doğrusu, uzun yıllar okuyup yazmış olmanın kendisine sadece başağrısı verdiğini anlatmak istiyordu arkadaşım.. Haklıydı, ama, sabahleyin, sevdiğimiz bir iki yazarın yorumlarını okumasak dünya büsbütün çekilmez hale gelecekti.

Bugün, benden yaşlı, benden eski bir yazarlık yaşantısı olan başka bir arkadaşım, bana şunu sormasın mı? Şunu: «Okumanın bir yararı olduğuna inanıyor musun kuzum?»

Duraksadım. Ne demek istediğini anlamıştım elbette.. Elimizden hiçbir şey gelmediği anlarda, okumaktan başka sığınacak bir şeyimiz yoktu aslında; ama, arkadaşım da gerçeğin üzerine parmağını koyuyordu.

Gerçekten; bugün okumak insanın başına sadece dert getiren bir eylemdi. Okur, arkasından da yazmaya girişersen pek çoklarının gözünde kuşkuyla bir adam olursun!.

Geçen yıl, yazılarımdan birinde, bir Kurtuluş Savaşı komutanından saygıyla söz açtığım için, kimileri : «Nasıl da cesaret etmiş?» diye şaşır kalmışlar: Bana bunu anlatana anlamaksızın baktım. O kadar da cesaretli bir yazar olduğumu sanmıyorum. Eğer bu kadarına «cesaret» deniyor-

sa, bu ülkede yürekli olmak oldukça kolaylaşmış sayılır. Bugünkü Türkiye, Kurtuluş Savaşı'ndan gelmiştir. Türkiye'yi Kurtuluş Savaşı'ndan yengin çıkaranlar bizim başımızın tacıdır. Demek ki, onları savunmak suç haline gelmiş de haberi-
miz yokmuş.. Hep, okumanın, üstelik bir de yazmaya özen-
menin sonuçları bunlar.. Okumasak, yazmasak, kimse bizim
varlığımızdan haberi olmayacak; rahat rahat yaşayıp gide-
ceğiz..

Gazetelerin yurttaş yakınmalarına ayrılmış köşelerinde
sık sık, köylerden kitap isteyen öğretmenlerin, muhtarların
çağrılarını görürsünüz. Sanırım, bu kitap isteme «kampanya-
sı»nı yedeksubay öğretmenler başlattı. Hiç düşündünüz mü,
bu isteklere ne ölçüde karşılık verildiğini? Ya da, böyle bir
çağrıya birkaç eski kitap, dağınık dergiyle koştüğünüz oldu
mu?

Çalıştığım yerde -ben gelmeden önce- her ay para top-
layıp köylere kitap göndermek âdet edinilmiş. Bense, zaten,
Türkiye'nin köşe bucağına eskiden beri öteberi gönderirim.
Tanıtmam için kitap, dergi gönderenlerin bağışlarıdır bunlar
aslında.. Ama, binlerce, binlerce köy.. Benim payıma düşen
yardım hiç sayılsa yeridir.

İşte, geçen yıldan beri bir köy için biriktirdiklerimi
göndermeye başladığım köyde, bir kitaplık yapma çabasına
girişildiği sırada, ilgiliden aldığım haber beni duraklattı:
«Partili Muhtar, köyde kitaplık açılmasını engelliyor!»

Kitaplar şimdilik okulda saklanıyormuş. Yasakçılar oku-
la daha kolay sokulurlar ya; önceden haber vereyim, köye
gönderdiğim kitaplar, dergiler yalınkat şeyler.. Çocukları,
bu arada okumamış büyükleri okumaya alıştırarak sade şiir-
ler, öyküler, tarım dergileri falan bunlar.. Muhtar, köylünün
okumasını hiç istemiyor olmalı.. Oysa, köyden gelen bir
yurttaş benden hayvancılıkla ilgili yayınlar istemişti. Veteri-

ner hekimlerinin çıkardığı dergiden başka, bu konuda yayın yok elimde.. Dergi ise bilimsel nitelikte.. Ne var ki, kıyısından bucağından belki bir şeyler edinirler diye onu da gönderiyorum. Ama, muhtar istemiyor..

Muhtarı bu kez partisiz olanından seçseler iyi olacak.. Partililer için dünyada parti önce, ülke sonra.. Daha doğrusu, dünyada partiden başka şey yok onların gözünde..

Bunları konuşurken, arkadaşlarımdan biri : «Bizim muhtar partili, ama, köyde güzel bir kitaplık açtı!» dedi. Buna sevindim.. Akşam, eve geldiğimide, dolapları karıştırdım. Vaktiyle bir yayınevi, okul duvarlarına asılacak levhalar bastırmıştı. Türk büyükleri.. Onları derleyip toparladım. Şu, kitaplık açan «partili» muhtarın köyüne yollayacağım.

Yukarıda andığım gazete çağrılarına karşılık vermek istiyenler, işin bu yönlerini akıllarına getirebilirler mi? Vaktiyle beşyüze yakın halkevinde kitaplık açılmıştı. Kimileri oldukça zengindi bu kitaplıkların.. Bir gün bir sam yeli esti.. Hepsi dağıldı. Kurtulan birkaçı örnek olarak duruyor. Yakın zamanda gazetelerde okumuşsunuzdur. Batı Anadolu köylerinden birinde kendi parasıyla kitaplık açan bir yurtaş, kitaplığının, hem de millî eğitimciler eliyle kapatıldığını görmek acısına uğradı. Ama, o da az suçlu değildi hani! Kalkmış, Anayasanın inancasına sığınarak kitaplığa istediği gibi kitap doldurmuş..

Göndereceğiniz kitapların sonundan inanlı mısınız? Hadi, evde ödevini bitirmiş kitapları, dağınık dergileri gözden çıkarın diyeyim! Ya, özene bezene topladığınız, tamamlanması için para harcadığınız, kitapçı kitapçı dolaştığınız koleksiyonlara nasıl kıyacaksınız?

Bir ansiklopedinin yeni cildini ciltçiye verirken bir önekini de örnek olarak götürürüm. Bugün ikisini birden al-

dım. Ağır mı ağır.. Yalnız kalın kâğıda basılı cilt sekizyüz sayfa; bir de meşinli cildini katın.. Yokuşu çıkarken, cildin birini yüklenmiş olan eşime: «Bunları kimler için topladığımızı bilemiyoruz!» dedim. İçimde, boşa gitmeye yargılı bir çabanın verdiği kesiklik vardı..

Günlerdir -elimi kitaplara bol bol sürüyorum yine, ne var ki. okuyamıyorum. Ürkütücü bir tenbelliğin ta ortasında dayım. Çevremde binlerce kitap tozlanıp duruyor. Bütün umudum, bunların bir gün başkaları tarafından okunmasıdır. Ama, kulağıma, iki yazar arkadaşımın bağrıışları geliyor derinden derine: «Ne diye okuyorsun, yahu? Git, hırsızlık yap! Bugüne değin okumadan bir yarar gördün mü?»

«Etmeyin dostlar!» diyemiyorum onlara.. «Siz partili köy muhtarı değilsiniz!» diyemiyorum.. Sonra, yerleştiriyorum ağır ciltleri kaba tahtadan raflara..

o

BİZE GELEN ESERLER

- o *Türk Hiciv ve Mizah Antolojisi* - Haz. Sunullah Arısoy, Varlık Yayınları 1285. İst. 1967. 4 lira
- o *Sorunlarımız* : I. Selçuk, P. Boratav, T. Alangu, C. Tan-yol, H. Kazgan. S. Üstün, K. Sülker, F. Baykurt, Ç. Özek, İ. Türk. (Haz. : Turan Yüksel) Tös Yayınları : 1, İst. 1967, 6 lira
- o *Kompradörsüz Türkiye* : Fethi Naci, Gerçek Yayınları : 19, İst. 1967, 6 lira
- o *Bir Savaşın Tasviri* : Kafka, Çeviren : Kâmuran Şipal. Cem Yayınevi, Yirminci Yüzyıl Klâsikleri : 8, İst. 1967, 12.50 Krş.

Eğitim Politikasındaki Çelişmeler

II

Haydar Kazgan

Eğitimde fırsat eşitliği ve eğitim yoliyle gelir dağılımındaki adaletsizliği kısmen olsun giderebilecek bir eğitim politikasını eleştirebilmek için ilk olarak bugünkü durumu ele almak gerekir. Çünkü bu politikanın başlangıcını bilmek gerekir ki başarı şansını eleştirebilelim. Bilindiği üzere bugün Türkiye’de 7-14 yaşlarındaki, yani ilk okul çağındaki her bin çocuktan sadece 650 si okula gitmektedir. Gerçekte 5 yıl içinde bu okulu bitirenler bunun yarısıdır. Aslında bu yarının büyük bir bölümünü okulu terk etmiş diye ele almak gerekmektedir. En yoksul bölgelerde bu oran binde 200 ün bile altına düştüğüne göre ilk eğitimden yoksun kalmanın nedenini okul yokluğu, öğretmen yokluğu kadar gelir düşüklüğüne de bağlamak doğru olur. Birçok aileler çocuklarının getireceği haftada bir kaç liraya muhtaç durumda bulunduğundan, şehirlerde bile okula gitmeme oranı çok düşük bir rakama inmemektedir. Nitekim İstanbul’da 1000 çocuktan ancak 750’si okula gitmektedir. Köylerde ise 7-14 yaşlarındaki çocukların emeğine olan ihtiyaç çok daha büyüktür. Okul döneminin kış aylarına raslaması ve bu aylarda yapılacak iş olmaması okula devam oranına olumlu bir etki yapıyorsa da, gelir düşüklüğü dolayısıyla Türkiye’de eğitimde fırsat eşitliğinin başlangıcı olan ilk eğitimin bile bugün aksadığını ve özellikle köylerde bu aksaklığın göze bat-

tiğini kabul etmek gerekmektedir. Fırsat eşitliği üniversitelere kadar, yetenekli olanlara kapıları açabilmek, daha doğrusu köy ve gece-kondu çocuklarından hiç olmazsa yüksek yetenek gösterenleri eğitimin son kademelerine kadar getirebilmek demek olduğuna göre, konumuzu orta ve yüksek öğretime de getirmek gerekmektedir.

Türkiye’de orta ve yüksek öğretimde fırsat eşitliğini sürdürebilmek için sadece orta öğretim değil, yüksek öğretim kurumlarını da bölgesel denge anlayışı içinde dağıtmak gerekir. Yakın bir zamana kadar yüksek okulları başlıca üç şehirde toplamak düşüncesine karşı çıkılamıyordu. Sonradan politik baskılar, bölgesel istekler arasında üniversite ve yüksek okul isteklerinin de yer alabilmesini sağladı. Ne var ki, bu üç şehir dışındaki şehirlerimizde üniversite ve yüksek okulların açılmasının bilimsel yönleri pek incelenmiş sayılmaz. Sosyal adalet, sosyal denge bakımından konunun önemi çok daha büyüktür. Nitekim bu üç şehir dışında oturanlar ancak *munzam bir maliyete* katlanarak yüksek öğretim yapabileceklerdir. Maliye bilimi kurallarına göre bir memlekette yüksek eğitim bir «kamu hizmeti» anlayışı içinde ele alınmışsa, yani bedelsiz «arzedilen» ve devlet bütçesinden «finanse» edilen bir hizmetse, bu hizmeti bölgesel farklılık gözetmeksizin arzetmeğe çalışmak gereklidir. Örneğin, İstanbul’da her 50.000 kişiye şu kadar kapasiteli bir yüksek okul ya da fakülte düşüyorsa, 50.000 nüfusu olan bir başka şehre aynı ölçülere sahip bir yüksek okul veya fakülte açmak gerekir. Bu yapılmazsa devlet bütçesi yoluyla sosyal adaletin çığnendiğinden söz edilebilir. Aslında bu olgu ile herhangi bir yurt parçasının, sebebi ne olursa olsun, millî savunma olanakları bakımından başka yerlere kıyasla çok geri bırakılması arasında pek fark yoktur. Türkiye’de bugün bu dengesizlik orta öğretimde bile vardır. Köylerimizin çok dağı-

nık olması, köy çocuklarının kasaba veya il merkezlerindeki orta öğretim kurumlarına devamlarını ancak bir ek maliyete katlanmak, yani hergün en azından 20 kilometre yol yürümek, kasaba ya da şehirde pansiyon tutmak, ya da yatılı okumak bahasına mümkün kılmaktadır. Yüksek öğretim için bu ek maliyet çok daha yüksektir. Örneğin, Bursa'da oturan bir vatandaşımız İstanbul'da bir fakülteye devam için en azından 300 lira bir ek maliyete katlanacaktır. Oysa İstanbul'da oturan bir yurttaş bu işi en azından 100 liraya halledecektir. İşte aradaki 200 lira fark Bursalı vatandaş bakımından gerçek anlamda «ek» bir vergidir ve eğitim politikası yoluyla bölgeler arasındaki gelir farklaşmasının kaynağını göstermektedir.

Bütün bu açıklamalar eğitimde fırsat eşitliği sağlamanın Türkiye'nin bugünkü koşulları içinde bir hayal olduğunu göstermektedir. Ne var ki, bu sorun çözümlenebilir. Bugünkü ekonomik düzen içinde kalındığında yapılacak iş devlet eliyle eğitimin finansmanını büyük ölçüde yoksunluk bölgeleri için ele almak, daha zengin bölgeler için ya fiyat sistemine bağlı eğitim, ya da özel okulluğu teşvik etmektir. Şöyle ki, yoksunluk bölgelerinde gelir düşüklüğü sebebiyle her türlü eğitimden yoksun kalan halkımızı bedelsiz okullarda -hattâ bunların yatılı olması zorunlu ve ekonomiktir- eğitmek, zengin bölgelerdeyse ilk öğretimden başlayarak *harç* sistemi ile finanse edilecek okulları hâkim kılmak ve buna paralel olarak özel okulları daha yaygın hale getirmekten başka yol yoktur. Büyük şehirlerimizde harç ödeyemeyecek olan ailelerin çocukları için burs sisteminden faydalanmak suretiyle bu sistemin sakıncalı yanlarını kolayca ortadan kaldırmak mümkündür. Diyebiliriz ki, bugünkü gelir bölüşümü koşulları altındaki eğitim sistemimiz bu gelir bölüşümünü daha da haksız kılmaktadır. Eğitim politikamız, zengin

bölgeleri daha zengin, varlıklıları daha varlıklı, fakir bölgeleri daha fakir, yoksulları da daha yoksul yapan piyasa düzeyine karşı çıkması gerekirken aynı paralelde yürümektedir. İşte eğitimde fırsat eşitliği demek, eğitimin piyasa düzeninin getirdiği adaletsizliği gidermek için onu bir araç olarak kullanabilmek demektir.

Fırsat eşitliği aynı zamanda geniş halk yığınlarının eğitim yoluyla bilinçlenmesini sağlamak bakımından da zorunludur. Gerçekte Türkiye’de bugün sendikalaşma akımının yayılması, işçilere tanınan sosyal hakların ardından toprak reformu, küçük esnaf ve zanaat sahiplerinin korunması ile ilgili tedbirler alınmış olsa bile bu kapsam içindeki insangücünün gelir yaratma gücünü artıracak olan yine eğitimdir. Ancak önemli olan bu insangücünün yarattığı gelirden hak ettiği payı alabilmesi için gerekli olan bilinçlenmenin de yalnız eğitimle sağlanabileceğidir. Hattâ çalışan insanın verimliliğinin artırılması için gerekli olan yatırımların sağlanabilmesi ile ilgili politik baskıyı yaratabilecek olan yine bu bilinçlenmedir. Nitekim bugün işçilere birçok haklar sağlanmıştır, ama bu haklardan faydalanabildikleri söylenemez. Sendika liderleri iyi seçilemediği gibi, bu hakları aslında koruyacak ekonomi politikası tedbirlerini alacak politik kadro başa getirilememektedir.

Gerçekte bugünkü politik koşullar içinde fırsat eşitliği eğitim kurumlarının bölgesel dağılışıda daha haklı olmak yanında bölgesel gelir farklılaşmalarını da azaltmayı gerektirmektedir. Anayasamıza göre ilk eğitimin bedelsiz olması ve zorunluluğunun istenileni verebilmesi için en yoksul ailelerin bile çocuklarının emeğine muhtaç olmaması, bu ilk eğitimin ana babaya düşen masraflarına katlanacak gelir seviyesine eriştirilmesi gerekmektedir. Bu da ancak tarımda alt yapı ihtiyaçlarının tezelden giderilmesi ve sanayileşmenin

hızlandırılması, yani bugün Türkiye'de kabul edilmiş bulunan plânlı kalkınma amaçlarının gerçekleşmesine bağlıdır. Bu amaçların gerçekleşmesi ise vergi reformu yanında bugün olduğu gibi zenginlere eğitim hizmeti yoluyla ek gelirler sağlamak yerine, bu gelirler ve eğitim maliyetinin devletçe alınmasına imkân verecek harç ve fiyat sistemine geçilmesiyle mümkün olacaktır.

Ne yazık ki, iki hafta süren bir seminerde bu konulara hiç değinilmemiştir.

o

KEMİKLER

*Bir yana attık
Yararsız kemikleri,
Bir yana attık
Sürüngenlerin kaburgalarını,
Kedilerin çene kemiklerini,
Fırtınanın kalça kemiğini
Ve lâdes kemiğini feleğin.*

*Yücelen kafasına
İnsanın,
Dimdik destek olacak
Bir belkemiği
Aramaktayız.*

Miroslav Holub

(Türkçe söyleyen : Feyyaz Kayacan)

YENİ UFUKLAR

Anadolu Türkçesi

V

İsmet Zeki Eyüboğlu

AZIK, ÇAMAŞIR, MAKAS, USTURE, HEYULÂ, FIRÇA, FİRE, FİSKE, FİSTAN, FIRIN, FASULYA, LİMON, LİSTE, LİRA, LEVENT, ŞAPKA, ŞAPŞAL, EVLEK, HİNDİBA, MANDAL, VARİL, MOLOZ, MEME, MANDA, MANTAR, GÜĞÜM, ENGİNAR..

Azık sözü de dilimize uzun bir gezintiden sonra giren Hititçe sözlerden biridir. Hititler yiyecek nesnelere *azzıke*, *azzıka* derlerdi. Anadolu Türkçesinde bu söz *azık* kılığına girmiştir. Yalnız son ek olan *a*, ya da *e* seslisi düşmüş geride *azık* kalmış. Bu söz Asya Türkçesiyle bilimsel olarak açıklanamıyor. Asya Türkçesinde yiyecek nesnelere verilen başka adlar vardır.

Çamaşır sözü ise Farsçadan gelmedir. Doğrusu *came-şûy'dur*. *Câme* giyilen nesne *şûy* ise yıkamak demektir. *Câme-şûy* giyilen nesneleri yıkama anlamındadır. Nitekim Farslar el yıkamaya da *dest-şûy* derler. Anadolu Türkçesinde *çamaşır* olmuş. *Makas* da gene *mikraz* sözünün Türkçeleşmiştir..

Usture (masal, efsane, fesane) sözü de Lâtince - Grekçe öykü, araştırma anlamında olan *historia* sözünden gelir, esatır biçiminde çoğulu yapılmıştır. Heyulâ *madde* demek olan Grekçe *hyle*'den gelmiştir.

Dilimizde bir nesnenin eksilmesi gerçek ağırlığının bir bölümünü yitirmesi anlamına gelen FİRE sözü Grekçedir. Grekler bir nesnenin yok olan bölümü anlamında PHURA sâzünü kullanırdı. Dilimize FİRE olarak geçmiştir.

FİRÇA sözünün geldiği kaynak da Grekçedir. Onlar bu sözü BOURSTA (burça) biçiminde kullanırlar. Biz bunu BURÇA ya da FİRÇA yapmışız. Anadolu Türkçesinde Fırça⁽¹⁾ sözünün başka bir açıklanış yolu yok b, l değişimleri oldukça çoktur.

FİSKE sözünün İtalyancadan geldiğini, PİCCİO olduğunu söylersem şaşan olmasın. Piccio değişip Fiske, Fiske biçimini almıştır.

FİSTAN sözü ise İspanyolca Fustan, İtalyanca FUSTAGNO sözlerinden gelmektedir. Belki de deniz yolu ile İtalyancadan gelmiş Anadoluya. Çünkü bunun gene yabancı kaynaklı bir karışılığı da ENTARE-ENTARİ sözüdür.

FİRİN dilimize Lâtineden geçmiş olsa gerek. Lâtinler FIRINA pek az değişik bir biçimde FURNUS, Grekler ise PHOURNOS derlerdi.

FASULYA ise düpedüz Grekçe PHAOSULIA (fasulya) sözünden gelmektedir.

LİMON da Grekçe LEİMONİON'dan geliyor. Asya Türkçesinde L, F gibi harflerle başlayan söz yoktur. Nitekim Osmanlılar buna LEYMON derlerdi...

LİSTE sözünün iki kaynağı vardır. Biri Fransızca, biri İtalyancadır. İtalyanlar buna LİSTA diyor. Cedvel, düzeç, Osmanlıcanın ESAMI, ya da defter diye anladığı kavramın karşılığıdır. Fransızlar ise LİSTE diyor. Bana kalırsa bu söz dilimize LİRA ile el ele verip İtalyancadan geçmiştir.

(¹): Anadolu Türkçesinde B, F, V harfleri sık sık değişir. Nitekim fırça'ya Burça'da derler...

İtalyanlar yüzlük altın sikkelere LİRA diyor. Dilimize deniz yolu ile bir çok İtalyanca gemicilik, denizcilik deyimlerinin geçtiğini düşünürsek bunun da o yolla geldiğini benimseyebiliriz.

LEVEND gibi bir çoklarının Farsça sandığı, Farsça ŞEH sözü ile birleştirip ŞEHLEVEND yaptığı deyim su katılmamış bir İtalyan sözüdür. Dilimize Venedik gemicilerinin bıraktığı bir andaç olsa gerek. Bu sözün İtalyancası pek az bir değişiklikle söylenen LEVANTİNO'dur. Venedik gemilerinde çalıştırılan aylıklı deniz erlerine verilen bir adıdır.

ŞAPKA dediğimiz başlık dilimizde çok eskidir. Onbeşinci yüzyıl Divan ozanlarının şiirlerine bile girmiştir. Anadolu Türkçesine İslâv dillerinden geçmişe benziyor. Nitekim Polonez dilinde CZAPSKA (şapska) olarak geçiyor. CZAPSKA sözünün anlamı başlık, gemi direğinin tepesindeki tekerlek'tir. Grekçe BAŞ anlamına gelen KHEPHAL (sefal) ile Lâtince CAPUT bizim ŞAPKA'mıza kaynak bakımından çok benzemektedir.

Abdal, boş kafalı, beceriksiz anlamlarında kullandığımız ŞAPŞAL sözü de dilimize Grekçeden geçmiştir. Bu sözün Grekçesi KHAPSALON'dur. Aşağı yukarı bizim anladığımız anlama gelmektedir. Şapka ile arasında kök bakımından ilgi çekici bir yakınlık vardır. Bu nesneyi yapanlar da gene İslâv uluslarıydı..

Tarlalar sürülürken sapan demirinin açtığı çukura, kazma ile eşilip içine ekin ekilen uzun toprak oyuklarına, küçük su yataklarına ad olarak verdiğimiz EVLEK sözü de dilimize ya Lâtince ALVEUS'tan ya da Grekçe AVLAKİ'den geçmiştir. Lâtince ALVEUS oyuk, çukur, ırmak yatağı, leğen, oyun tahtası gibi anlamlara gelir. Grekçe AVLAKİ de öyle. Bu söz daha çok Grekçeden gelmişe benziyor. Çünkü AVLAKİ ile EVLEK birbirine sözdizisi, sözkuruluşu bakımından da çok

yakın.

HİNDİBA dediğimiz bitkinin adı da Lâtince İNTYBUS, Grekçe ENTUBON'dur. Bu iki ilkçağ ulusunun bu sözü birbirinden aldığı belli, bize Lâtineden gelmişe benziyor. Dilimizde bu gibi değişmeler çoktur. Söz gelişi İndia'ya biz Hind deriz. İ ile başlayan birtakım sözlerin başına H getiririz. O zaman İNTYBUS değişip HİNDİBA oluverir. Başka bir açıklanış yolu yok...(2)

MANDAL sözü de düpedüz Grekçe MANDALOS'tan gelmektedir. Grekçede de bizim kullandığımız anlamda kullanılıyor.

VARİL dediğimiz büyük fıçının, odundan yapılan sıvı kabının atası Grekçe BARELLİ'dir. Onların dilindeki anlamı da aşağı yukarı bizim dilimizde ki gibi. Zeytinyağı kabı, şarap küpü, içine türlü sıvı konan nesne anlamına geliyor. Bizim dilimizde Grekçe B değişip V oluyor. Söz gelişi BASİLEUS'un değişip VASİLEUS olması gibi.

MOLOZ denen sözün de geldiği yer Lâtin dilinin MOLES'i'dir. Lâtinede düzensiz yığın, toprak yığını, güçlük anlamlarına geliyor. Bizim dilimizde bir de küçümseme anlamına gelen özellik kazanmış. Birtakım insanlara ad olmuş.

MEME gibi hepimizin anamızdan emdiğimiz, koyunu, sığırtı sağarak südünü içtiğimiz nesnenin de Lâtineden gelmesi biraz şaşırtıcı. Buna şaşmamak gerek. ANNE sözü de Hititçe ANNAS'tan gelmişti. Memenin Lâtincesi MAMMA'dır. Türkler buna EMMEK sözünden türeme EMCEK derler ki bu fiilin de kökü eski Anadolu dillerine dayanmaktadır. Kuzuların MELEME'si de gene bu MEME sözünün kökü ile

(2): *Anadolu Türkçesinde H, P, F, B, V, Y, İ gibi harfler arasında sürekli bir ses değişimi görülüyor. Halk ağzlarını inceleyenler bunun sayısız örneklerini görür..*

ilgilidir. Kuzu daha çok anasını aradığı zaman, emeceği zaman meler. Evet MAMMA zamanla değişmiş MEMME kılığına girmiş, sonunda MEME oluvermiş. Çocuklara verilen, adına MAMA denen yiyeceğin de kaynağı bu MAMMA'dır. MANDA sözü dilimize Sanksritçeden gelmiştir. Onlar da tıpkı bizim gibi MANDA derler bu iri hayvana. Türkler ise SUSIĞIRI diyordu.

MANTAR dediğimiz bitkinin adı da dilimize Grekçe-Lâtince den gelmiştir. MANTES, MANİTARİ bizim kullandığımız MANTAR'ın adıdır.

GÜĞÜM denen su aracı da dilimize Lâtince CUCUMA sözünden gelmiştir. Lâtin dilinde küçük kazan, küçük tencere anlamlarına gelir. Bizim dilimizde epey değişmiş, su taşınan kap anlamını kazanmıştır.

ENGİNAR dediğimiz; yemek yaptığımız bitki de dilimize Grek-Lâtin dillerinden geçmiştir. Bunun Lâtincesi CİNARA, Grekçesi KİNARA, yeni Rumcası ile ANKİNARA'dır. Belki ki kökü, geliş yolu bir.

o

BİZE GELEN ESERLER

Mitoljinin ana kitabı, Anadolu destanlarının kaynağı
tek kitap halinde çıktı.

İ L Y A D A

Homeros

Çevirenler :

Azrâ Erbat-A. Kadir

Sander Kitabevi, 25 lira.

Paris düşerken

Muzaffer Buyrukçu

1. Toplumların dokusu sık yaşantılarında köklü değişiklikler yapan ve tarihi akışa uygun bir devrim atmosferine sokan, ya da ekonomik krizlerin önlenemeyip patlaması sonunda kaçınılmaz bir savaşa sürükliyen olaylar; birçok insanı kendi sert yasaları içinde eritip yok ederken raslantıyla ölümden kurtulan birçok insanın deneylerinde ve belleklerinde kanlı bir portre olarak kalır.

Ama büyük değişiklikler, ölümlerin üzerinde kurulan ölümsüzlüklerdir. Ölümsüz olan şey ise, çağlar boyunca koro halinde kendinden söz ettirir, yeni açılar getirir, çeşitli yorumlara, incelemelere, tartışmalara geniş olanaklar hazırlar.

Ve yaşanan her şey bir şairi, bir hikâyeciyi, bir romançıyı yaratır.

2. Adından çok söz edilen İlya Ehrenburg; yurdumuzda efsane haline gelen (Paris Düşerken) adlı romanında; Rus yazarlarının çoğunun mayasında var olan büyük sorunları korkmadan yüklenme gücüyle, Fransız milletin tarihine yerleşen bir çöküşü ayrıntılı bir gözlem ustalığıyla destanlaştırmaktadır. Bir milletin karakterinde soylu sanat eserlerini yaratma geleneği varsa, gelenekler gur ve çok çeşitli yaşantı kaynaklarından besleniyorsa; toplum yaşamında ne kadar derin bir bozulma olursa olsun kendini, bütün engelleri aşarak sürdürme olanağını bulur. İşte Tolstoy'un *Harp ve Sulh*'u, Şolohov'un *Ve Durgun Akardı Don*'u, bu gelenek çizgisini izliyerek edebiyat dünyasının doruğuna yerleşen büyük ürünlerdir.

(Paris Düşerken) dilden düşmiyecek, anılardan silinmiyecek kadar büyük değildir ama bu büyük ve coşkun ırmağın önemli bir koludur.

3. İkinci dünya savaşının öncesinde bütün Avrupa ülkeleri, bireylerin sarsıntısını yaşantılarında duyduğu büyük bir kaynaşma içindedir. Halk, aydınlar, bilim adamları, politikacılar şaşkınlık içindedir. Almanyada, İtalyada iktisadi bozuklukların yarattığı ve yoksul halktan yanaymış gibi görünen ama gerçekte sırtını büyük sermayeye dayıyan bir akım gün geçtikçe palazlanmakta, dünyaya belki de eşi görülmemiş bir savaşı armağan etmeye hazırlanmaktadır. Bu akımın öncüleri olan Mussolini ve Hitler darbeyle iktidarlari ellerine geçirmişler, aralarında dünyayı bölüşme amacı olan bir anlaşma yapmışlardır.

İspanyada, Mussolini ve Hitler'in kışkırtma ve yardımlariyle Franko Cumhuriyetçilere baş kaldırmış, iç savaş başlamıştır. Bu ilk denemedir; başarıya ulaştı mı aynısı bütün ülkelerde tekrarlanacaktır.

Ülkelerde kurulan ve sermayedar sınıfının temsilcileri tarafından beslenen faşist birlikleri, her köşede o ülkenin en vatansever, en güçlü örgütleriyle çatışmakta, Sosyalistlerin düzenledikleri grevleri baltalamakta, bir terör havası yaratarak halkı sindirmeye, güdecekleri bir koyun sürüsü haline getirmeye uğraşmaktadırlar. Bunlar faşizmin ileri karakollarıdır. Hükümetleri ne kadar hırpalarlarsa, ne kadar inançlarının yayılmasını hoş gören ve eğilimlerine uygun bir tavır takınmaya zorlarlarsa faşizmin Avrupada yayılması o kadar kolaylaşacaktır.

Yalnız Fransada bu korkunç tehlike, sosyalist ve komünistlerin dışında hiç kimse tarafından fark edilmemektedir.

Fransız yöneticilerini ilgilendiren tek sorun, halkın sola kayması ve onun getireceği devrimdir. Dünya kana boyana-

çakmış, milyonlarca insan ölüp gidecekmiş, umurlarında değildir. Devrim'in gelişini nasıl önleyebilirler? Kavga bu. İktidar beceriksizlerin, çıkarlarının ardından koşanların elindedir. Yürürlükteki düzeni daha sağlam ve garantili bir temele oturtacak, verdiği tavizlerle devrimi durduracak akli başında bir kadroya ihtiyaç vardır. Bu yüzden Radikallerle Sosyalistler bir Halk Cephesi kurarak; çeşitli toplumsal katlar arasındaki iktisadi ve siyasi uçurumu yok edecek bir dengeyi ardındadırlar. Ama faşist guruplar, eğer Halk Cephesi iktidara gelirse, dengenin zamanla varlıkları aleyhine bozulacağını, işçilerin ülkeyi ele geçirip komünizmi yerleştireceklerini ileri sürmekte, böyle bir cephenin kurulmasına engel olmaya çalışmaktadırlar. Faşistlere hak vermekle birlikte faşizmin özünde varolan militarist ruh büyük iş adamı Dessere'i ürkütmekte, kendisine milyarlar getiren fabrikalarının kılına dokunulmaması için Halk Cephesi'nin iktidara gelmesini istemektedir.

Grevler, yürüyüşler olur, Halk Cephesi çoğunluğun desteğini sağlayarak iktidara gelir.

Dessere -yazarın içtenlikle çizdiği sevimli bir portresi olan bu kurt iş adamı- gelen geçen hükümetlerden bin kez daha güçlüdür. İsteddiği bakanı tayin ettirir, istemediğini kulağından tutup attırır. Milletvekilleri seçtirir, gazeteleri satın alır, Fransa ekonomisindeki güçlü durumunu daha da güçlendirecek biçimde yasalar çıkartır.

(Fransanın çıkarları söz konusudur) dediği zaman söz konusu olan kendi çıkarıdır.

Bu yüzden İspanyadaki iç savaş Dessere'i ve onun desteklediği hükümeti ilgilendirmemektedir. Cumhuriyetçilerin istedikleri uçaklar; «Franko'nun arkasında Hitler var, Mussolini var. Size uçak verirsek bunun yeni bir dünya savaşına yol açmıyacağını nereden bilebiliriz?» sözleriyle reddedil-

meyip verilseydi Cumhuriyetçiler yenilmiyecekti belki de. Yenilmeyince de Avrupa'nın yüzü değişecekti.

Gerçi solcular kendi olanaklarıyla birkaç uçağı Cumhuriyetçilere ulaştırıyorlar, hattâ Pireneleri aşan işçi birlikleri Cumhuriyetçilerin yanında Franko'ya karşı savaşıyorlar ama bu umutsuz bir savaştır.

4. İlya Ehrenburg, karmaşa içindeki bir Fransa'yı çizerken romanın omurgasını siyasi plândaki kişilerin davranışları, ilişkileri üzerine oturtma eğilimindedir daha çok... Çeşitli topluluklardan aldığı tipleri, onların tutkularını, günlük yaşantılarını örten sorunları verip Fransanın beyni sayılan politikacılara, aydınlara dönerek onları anlatmaya başladı mı coşuyor ve bütün bilgisini ortaya döküyor... Yüreğini saran iyimserlik ve eğilimler, sanatçılığıyla birleşip politik tiplerde gösterdiği başarıya ulaşamıyor ve halk, işçiler dağınık paragraflar halinde dönüp dolaşıyor romanın içinde.

Parisi, Paris'in çok sevdiği sokaklarını, eğlence yerlerini ve nesnelerin insan varlığına kattığı renkleri anlatırken işçinin, halkın... yani savaş olacak mı olmayacak mı diye sorular içinde kıvranan halkın durumunu değil, kendini anlatıyor; çok işlenmiş duygusal dünyasını, bu dünyadaki sürekli çatışmaları, gelişmeleri, gelişmeyle birlikte başlayan güç çarpışmalarını, gördüğü her şeyi değerlendiren ve mantıksal oyunlarla arap saçı gibi sorunlara çözüm yolu bulan bir aydın beyninin verilerini koyuyor ortaya.

Bir Fransız gibi düşünmeye çalışıyor, bir Fransız gibi görmeye çalışıyor.

Yalnız bu çabada, romanın bütünüyle verilenin Fransız okurunda kuşku uyandırmaması, yadırganmaması gerçeği gizlidir. Romanı yazarken korkuyor. Bu korku da onun, Fransada yaşayan bir yabancı yazar olmasından geliyor.

5. Bence büyük değil ama iyi bir romancı olan İlya Ehrenburg'un (Paris Düşerken) adlı romanını Atilla Tokatlı'nın temiz ve güvenilir türkçesinden okursanız seveceksiniz.

Ve kendi politikalarınızı, dünya politikacılarını, onların çirkin oyunlarını öğreneceksiniz; elinizi şakağınıza dayayıp yeryüzündeki büyük dramı düşüneceksiniz.

o

YARDIMCI EL

Otlara yardımcı bir el uzattık

Buğdaya döndüler.

Ateşe yardımcı bir el uzattık

Rokete döndü ateş.

Şimdi çekingenlikle,

Ürkeklikle,

Yardımcı bir el uzatmaktayız

İnsanlara,

Bazı insanlara.....

Miroslav Holub

(Türkçe söyleyen : Feyyaz Kayacan)

Bir Yanılsamanın Doğuşu ve Tarihi

Roger Garaudy

Burjuva kültürünün orta yerinde bir yalan var, kemi-riyor onu: Özgürlük yalanı.

J. J. -Rousseau'nun masalı uzun ömürlü olmuştur: Bu-na göre, insan tabiat halinde özgür, iyi ve mutlu doğmuş-tur. Toplum onu köle, mutsuz ve kötü yapmıştır. En özgür insan Robinson Crusoe'dur.

İşin kötü yanı şu ki, Robinson Crusoe'da bütün mutlu-luklar ve erdemler var da, yalnız yaşama mutluluğu yok. Bir kaç milyon Robinson aynı memlekette toplanmış. Özgürlük, roman alanından çıkıp hukuk alanına girmiş. «Yalnız Ge-zerin» düşlerinden toplum sözleşmesine geçmek gerek.

Yasacılarımızın ilk düşüncesi «yurttaş» adı verilen her Robinson'a ıssız bir adanın yerine geçecek bir şey vermek, her birini kendi özgürlüğü içinde kapamak oldu: Özgürlük, komşununkinin başladığı yerde duracak. 1791 İnsan Hal-karı Bildirisi'nin 4. maddesi «özgürlük başkasına zarar ver-miyen her şeyi yapabilmektir» diyor ve şunu ekliyor: «Böy-lece, her insanın doğal haklarının sınırı toplumun özgür üye-lerine aynı haklardan yararlanmayı sağlayan sınırlardır. Bu sınırları yasa çizebilir ancak.»

Karmaşıklıyor burda işler: Bu özgürlük kadastro su bir takım güçlükler çıkarıyor ortaya. Her insanın başkaları-na zarar vermeden yapabileceği şeylerin sınırlarını yasa çiz-miştir demek, (iş, iki tarlayı birbirinden kazıklarla ayırmak olduğu sürece), basit ve açıktır. Burada özgürlüğün somut

bir anlamı, sağlam bir temeli var: *Land is Freedom*, toprak özgürlük demektir; derebeyliğin konut'u buydu işte. Ama burjuva yasası böyle anlamıyor bunu: Toprak mülkiyeti 1789'da, mülkiyetin tek biçimi olmadığı gibi, en belirgin nitelikteki biçimi de değildi artık. Özgürlük kadastrosunun ortaya koyduğu bir sorunu çözümllemek için, bir başka alan bulmak gerek. Özgürlüğe de somut bir öz, toplumsal bir uygulama noktası bulmak ister. İnsan, yalnız toprak mülkiyeti ile değil, malı mülküyle de tanımlanacak hep. Ansiklopediciler gibi Rousseau için de durum çok basitti: «Yalnız mal mülk sahibi gerçek yurttaştır» diyordu d'Holbach *Ethocratie* (11-16) adlı eserinde. Ansiklopedi de, temsilciler maddesinde, Diderot'nun kalemıyla, «yurttaşı yurttaş yapan mülkiyettir» diyerek doğruluyordu onu.

Yasacı artık ileri gidebilir çekinmeden. Onun soyut özgürlüğü somutlaşıyor: Mülkiyet hakkı özgürlüğün somutlaşması oluyor: 1793 Anayasası'nın 16. Maddesinde şöyle yazar: «Mülkiyet hakkı her yurttaşın malını mülkünü, gelirini, çalışmasının ve sanatının meyvasını dilediği yolda kullanma ve onlardan yararlanma hakkıdır.»

Özgürlüğün bu tanımlanmasında iyi bir yan varsa, o da somut olmasıdır. Bu, özgürlüğün *censitaire*⁽¹⁾ tanımlanmasıdır. Bundan böyle, özgürlük bu kişisel mülkiyet temeli üzerinde bir düzene bağlanabiliyor. *Censitaire* özgürlüğün kadastrosu Napoléon yasalarıdır.

Herşey daha baştan apaçıktır: Burjuva özgürlüğü, her şeyden önce, malını tepe tepe, yollu yolsuz kullanma hakkı-

(1) Cens: ortaçağda esnafın derebeyine ödediği bir vergi. *Censitaire*: derebeyine vergi ödemek zorunda olan kimse; seçmek ve seçilmek için gerekli vergiyi ödeyen kimseye deniyor.

dır (*jus uti et abuti*).

Bu özgürlük, malı mülkü olanların özgürlüğüdür. Satacak şeyi olmayan kimse için ticaret özgürlüğünün ne anlamı olabilir? Basın özgürlüğü, gazetesi olan kimse için, her istediğini, özellikle, mal mülk sahibinin ayrıcalıklarını sürdürmeye yarıyan yalanları yazmak, ya da yazdırmak özgürlüğüdür.

Mal mülk sahiplerinin bu özgürlüğü de, malı mülkü olmayanların düpedüz köleliğini gerektirir. Mülkiyet hakkı nerede durur? İlkeye bağlı kalarak diyebiliriz ki, komşunun hakkından başka sınırı yoktur bu hakkın. Yani, bu hak, komşunun da mal mülk sahibi olduğu zaman durur ancak. Bu mülkiyet hakkı mutlaklıdır: Bir avuç insan, hattâ bir tek insan (insanlar dışında) her şeye sahip oluncaya kadar, sonsuzca genişleyebilir. Şu var ki, (insanlar dışında) sözü aldatıcıdır. Çünkü, kendi varlıklarından, kol ve kafalarından başka geçim kaynakları olmayan *kimseler*, insanca olmayan en kötü çalışma koşullarını kabul edecek duruma düşürülmektedirler. Son ikiyüz yılın tarihi bu gerçeği göstermektedir. Mülkiyet, malı mülkü olanlara özgürlük sağlıyor, olmayanlara sağlamıyor.

Bu özgürlük, kartel sahiplerine, fiyatları düşürmek için, aç insanların gözleri önünde tonlarca malı yoketme hakkı vermektedir.

Bu özgürlük, yirmi odalı bir şatonun tekbaşına yaşıyan sahibine, sekiz kişilik veremli bir aileyi iki odaya tıkma hakkını sağlamaktadır.

Kısaca, bu özgürlük insana, başkalarını umursamadan, zenginliğinden yararlanma ve onu istediği yolda kullanma olanağı vermektedir...

İlkel dönem için ideal olan sevimli Robinson, toplum

içinde bir av hayvanı olmuştur. Burjuva özgürlüğü konutu bir masaldır; gerçekse kanla yuğrulmuştur.

Ortaçağın derebeylik döneminde, toprağı olanın, aynı zamanda özgürlüğü de vardı. Lenin, *Devlet ve Devrim* adlı kitabında şunları ekliyordu: «Kapitalist rejimde özgürlük aşağı yukarı eski Yunanistan'da neyse o kalmıştır: Yani köle sahipleri için özgürlük.»

(Çeviren : V. Günyol)

o

BİZE GELEN ESERLER

- o *ALİ ŞİR NEVAÎ* : III. Cilt. *HAMSE*. Haz : Agâh Sırrı Levend (Hayretü'l-Ebrar, Ferhad ü şirin, Leylî vü Mecnun, Seb'a-i Seyyar, Sedd-i İskenderî), Türk Dil Kurumu Yayınları : 253, Ankara 1967.
- o *YASA DİLİ SÖZLÜĞÜ* : Ali Rıza Önder. T.D.K. Yayınları : 252, Ankara, 1966, 10 lira.
- o On Birinci Türk Dil Kurultayı 1966. T.D.K. Yayınları: 254, Ankara 1967.
- o *MARKSİST FELSEFE NEDİR* : Waldeck Rochet, Çeviren : Orhan Suda, Toplum Yayınları : 27, Ankara 1967, 4 lira.
- o *ADSIZ KÖŞK* (Roman) : Alain Fournier : Çeviren : Nurullah Ata, Varlık Yayınları : 1283, 2. basılışı, İst. 1967, 6 lira.
- o *MADAME BOVARY* (Roman) : Gustave Flaubert, Çeviren : Tahsin Yücel, Varlık Yayınları, 3 basılışı, İst. 1967, 6 lira.

Edebiyat Köşesi

Talayhan Soytürk

YAZAR'IN SORUMLULUĞU

*«İnsan, bireysel yasanın öğelerini arama-
lı ve seçmeli. O, bu yasanın öğelerini baş-
kalarına yardım etme isteğinde ve ken-
dini, yurttaşlarının yoluna adama yetisin-
de bulacaktır.»*

Dostoyevsky

Sözcükler, özdek veya özdek olmayan şeylerin tanımi-
na; valolan şeyleri isimlendirmeye; onu, doğal olarak belle-
ğimizde anımsatmaya yarıyan bir takım imlemlerdir. Bu
açıklama onun salt durumunu yansıtmaya yetiyorsa, o za-
man, sözcükler için durağan cansız bir takım imlemlerdir di-
yemeyiz..

Sözcükler tek başlarına bırakıldıkları sürece yalındırlar.
Kendilerinden başka bir şey değildirler. Fakat onları, bir-
birlerini tamamlayan öğeler durumuna getirdiğimiz zaman
yalınlıktan kurtarmış oluruz. Yanyana iki sözcük, üç söz-
cük,... bir dizi meydana getirmişler; ve böylece yepyeni bir
anlamın simgesi olmuşlardır. Denilebilir ki, her tümcenin,
taşıdığı anlam oranında kazanılmış bir boyutluğu vardır..

Yazı yazmak, bir durumu, bir düşünüyü sözcükler ara-
cıyla betimlemek üzere eytişmek sanatıdır. Başka bir deyiş-
le, imgeseli betimlemek, onu bir eylem çizgisinde imlemek
için sözcükleri iyi seçme ve yerinde kullanma yetisidir...

Gene de iyi veya kötü yazar yoktur. Sadece iyi veya kö-

tü romanlar, hikâyeler, yazılar vardır..

Sözcükler, düşünüler gibi özgürdürler. Dilin bağımlılığı ise, evrenselin dışında bırakılmışlığından; edilgin oluşundandır. Yazar, başarısızlığını, dilin bu edilgin (kısıtlı) döngüsü içinde kalışına, bu kalıtsal çemberin dışına çıkamayışına borçludur.

Örneğin; Rilke, Joyce ve Kafka'ya, yapıtlarında az-denemiş bir dil kullandıkları için, kötü edebiyatın birer temsilcileri gözüyle bakabilir miyiz?

Gerçek kötü edebiyatın temsilcileri, sözcükleri iyi seçemeyen, sorunların sadece yöresinde dolaşmakla sonuca varabileceklerini sanan, okurla aralarında bir uyum kuramayan sorumsuz yazarlardır.

Yazarı, kaynağı kendisi olan bir akarsuya benzetebiliriz. O, evrensele doğru genişleyen kimi yerde sakin, kimi yerde taşkın bir özgürlüğe sahiptir. Akış yönü, çamurlu, karanlık ve edilgin özgürlükler üstünedir. O, ne kentsoylunun, ne soylu kişilerin ve ne de ezilen büyük halkın yazarıdır. Yani hem onların yazarıdır, hem de değildir.

Yazarın her zaman söyleyecek bir sözü vardır. Eylemcidir, bir görevi bulunduğunu bilir, tarihsel bir oluşuma katkı bulundugunun farkındadır.

Evrensel bir okuyucu topluluğuna seslenebilmeyi başarmış yazarlar, ölmezliğin gizini bulmuş olanlardır. Süreç, sözcüklerin üstüne kazıldığı sayfaları sarartmış olsa bile, sözcüklerin yanyana gelmesiyle meydana gelen dizisel anlamlar oldukları gibi kalacak, hiç bir imlemde değerini yitirmeyecektir. Daima ileriye, hep ileriye doğru atılım yapan devinimlerin nedeni olmakta devam edecektir...

Bu veriler, saydığımız Ataç'ın, aramızdan ayrılıştının 10. yılında bize anımsattığı izlenimler, birikimlerdir. Buna, başka bir diyişle, Ataç dilinin ölmezliğidir de diyebiliriz.

«Ekonomik özgürlüğün getireceği olasılıklar, Türk toplumunu ne derece ileriye doğru götürecektir. Bunu saptamak güçtür. Gerekli olan kafaca özgür olmaktır.» (N. Ataç)

«Ataç, Türk devrimini, sadece, aydınlar katında olup biten bir uygarlık değişimi olarak alıyor.» (Varlık, II., Ceyhun A. Kansu, mayıs 1967)

Bu açınımlar, O'nun, bir uç düşününü betimlese bile, «Onun devleti Caliban'sız bir devlettir» yargısı, Ataç'ın bireysel örgüsünün dışında kalmaya mahkûm bir önermedir. Ataç bir eylem adamıydı. Hep yenilenen, hep aranan, hep araştıran bir beyindi. Bir noktada dondurulamayan, üst yarıdan alt yapıya yönelişin (halka inişin) bilincine varmış ender hümanist yazarlarımızdan biriydi...

Çağdaş Türk Yazınının sormlu, çok yönlü yazarlarından belki de ilki olan Nurullah Ataç'ı, ölümünün 10. Yıldönümü dolayısıyla, bir kez daha anmış olmanın ezikliğini (!) duymaktayız. Bu eziklik, bizim için, yabancı sözcüklerden arınmış bir Türkçe'nin, öz Türkçe'nin kuşaktan kuşağa yansıtılmasının yadsınmaz bir nedeni olacaktır kanısındayız.

N. Ataç'la İlgili Kitaplar

- SÖYLEYİŞLER : N. Ataç, (T.D.K.), 15 L.
- ATAÇ : H. Dizdaroğlu, (T.D.K.), 10 L.
- DİYELİM - BEN : N. Ataç, (Varlık), 1954
- ARARKEN - OKURKEN : N. ATAÇ, (Varlık), 1954
- NURULLAH ATAÇ : S. Ulçugür, (Varlık), 2 L.
- OKURUMA MEKTUPLAR : N. Ataç, (Varlık), 2 L.
- ATAÇ'A SAYGI : , (Varlık), 2 L.
- GÜNCE : N. Ataç, (Varlık), 2 L.
- PROSPERO İLE CALİBAN : N. Ataç, (Varlık), 2 L.

- G. GETİRDİĞİ - K. DEFTERİ : N. Ataç, (Varlık), 6 L.

o

N. Ataç'ın bütün yapıtları (10 cilt) Varlık Yayınevi tarafından yakında yapımlanacaktır. Duyururuz.

A Y I N K İ T A P L A R I

Derleyen : talayhan soytürk

- LENİN PETROGRAD'DA : E. Edmund, (Ağaoğlu), 20 L.
- AMERİKAN SARGISI : F. Baykurt, (Bilgi), 10 L.
- AYDINLAR VE TOPLUM : A. Gramsci, (Çan), 4 L.
- EDEBİYAT NEDİR : J. P. Sartre, (De), 6 L.
- MALTE L. BRİGGE'NİN NOTLARI : R. M. Rilka, (De), 2 L.
- MERDİVENİN DİBİNDEKİ GÜLÜMSEYİŞ : H. Miller, (De), 2 L.
- KÜSKÜN KAHVENİN TÜRKÜSÜ : C. McCullers, (De), 4 L.
- ÇAĞIMIZI HAZIRLAYAN DÜŞÜNCE : N. Alsan, (Varlık), 8 L.
- NÜKTE VE FIKRALARLA ATATÜRK : N. A. Ban-
oğlu, (.....), C : I, 10 L.

Savaş Çiçekleri

Selim İleri

(Bir yığın adam. Gidiyorlar. Gidiyorlar yarımadalara, tü feklere, patlamalara gidiyorlar. Dağları aşıp, engin denizleri geçip, yorgun argın, yırtık pırtık giysileriyle gidiyorlar. BİR YIĞIN ADAM. VE ÖLÜM ARTLARINDA, ÖNLERİNDE, YANLARINDA, ÖLDÜRESİYE GÜÇLÜ. Savaşa gidiyorlar, mutlu aile söyleşilerine katılmaya gider gibi.)

Oysa ben sizin oraları görebilirdim, sizin oralarda şen şakrak gezebilirdim, sevinebilirdim akşamları yeşil yeşil ormanlarda sevgili ellerini tutarak senin. Oysa yarımadalarda insanlar ölüyordu, topraklar sel gibi KANLANMIŞ. KAN DİYORUM, topraklarda sel gibi. Yarın, öbür gün, ya da birkaç gün daha sonra, ama mutlaka bir gün ölüm bizi de görecektir buralarda, bu bilmediğimiz yarımadalarda. Hiç tanımadıklarımızla omuzomuza yollarda. Ve SEN, SEN ÇOK UZAKLARDA. Bir başka yerde, adını bulamadığım bir kentte; kimbilir belki de artık hiçbir zaman karşılaşmayacağız. Çünkü SAVAŞ. SAVAŞ OLUNCA HERKES GİDER SAVAŞA. «Gitmek biraz da ölmektir» demiş ozanın biri. DÜŞSEL.

Büyük çağlayanlarda yıkanıp da geliyoruz ortaçağ kasabalarına. Saçlarımız ağırılmış erkenden, ayaklarımız yara bere içinde yürümekten. Sonra çöller, kumullar sayısız ölüyü örten, doğal bir gömütlük. Ah sen, aralarında bir SEN. Ortaçağ kasabalarına dönüyoruz kiliselerden geçip de. Parklarda artık ne mor menekşeler, ne papatyalar sarı. Yalnızlık, salt taşlar ve de kırık tahta kanepeler. Kör gözü kimimizin,

kimimizin kolu bacağı kopuk; belleğini yitirenler, usunu kaçıranlar ey! Giriyoruz işte kasabalarına ortaçağın. Yorgansız gecelerden sonra, dşeksiz uykulardan sonra mutsuzluğa varıyoruz. GİDE GİDE BİR ARPA BOYU YOL GİDİYORUZ. Derken ezgiler, ötelerden, kırgın ezgiler. Gemiler top tüfek taşıyan, binlerce uçak gökyüzünde, korkular, ağlayışlar, gündüzler boyu özlemler, ayrılışlar acılı, aramalar geçmişi.

Ne yazık! Sana varabilirdim ben; denizleri aşıp da, yolları geçip de sana varabilirdim. Yeşil yeşil ormanlarda dolaşabilirdik, dişi geyikleri esenliyebilirdik. KAVGASIZ YAŞAYABİLİRDİK. Ne yazık! Son bir kez hiç olmazsa seyredebilirdim gözlerini senin tanyeri ağırırken lavanta çiçekleri benzeri. Zamanımız olsaydı belki de yitik DOSTLUĞUMUZA kavuşabilirdik yeniden. Gülüşebilirdik doğanlar örneği, bulutlu doruklarında dağların. BİR KADIN OĞLUNU SORUYOR BİZE, AĞIZLARIMIZDAN SUSUZ SÖZCÜKLER DÖKÜLÜYOR, BİR KADIN OĞULCUGUNU SORUYOR BİZE; ÖLMÜŞ.

(Şimdilerde çöllerin gökyüzüyle birleştiği sonsuz çevrenler, boz kum denizinde çevrenler sonsuz. BİR KAFA-TASI ÇEVRENLER BOYUNCA SONSUZ.)

Kuzeyde Alacakaranlık

V

ALMANYA'NIN AVRUPA'YA YAPTIKLARI

E. M. Forster

Almanya'nın ayak bastığı ya da ele geçirdiği memleketlerin kültürüne karşı tutumu önüne geçilmez bir tutumdur: ister istemez kıyacaktır onlara.

Çekoslovakya'dan başlayalım. Kültür özgürlüğüne dokunmayacaklarına açıkca söz vermiş olmalarına rağmen, Naziler orada coşku yaratabilecek ne varsa hepsini ortadan kaldırdılar. Çek müziği her zamanki gibi radyodan dinlenebilecek ama halk türküleri söylenmeyecek, sadece çalgıyla verilecektir. Çünkü türkü insanları coşturur. Çalgılı kahve sahipleri, türkü söylettikleri için tutuklanmışlardır. Smetana'nın *Libuse ve The Brandenburgers in Bohemia* adlı operaları yasaklanmıştır. Çünkü birinci operada bir masal prensesi yurtseverlik duygularını coşturan bir şarkı söyler. İkinci operanın ise adı netamelidir. Karel Capek'in oyunları oynatılmıyor. Denildiğine bakılırsa, ortadan da kaldırılmışlardır. Bütün okul ve fakülte kitaplıklarında Masaryk, Capek ve Benes'in kitaplarını okumak yasaktır. Okul kitapları yeniden gözden geçirilmiş, değiştirilmiş, Çek reformcusu Jean Huss çağı bir iki satırla geçirilmiştir. Nazilerin tutumu genel olarak, yıkıcı, bastırıcı ve budayıcı olmuştur. Çek kültürü, yaratıcı gücüyle değil, estetik yanıyla kalabilirdi yalnız. Bu tedbirlere karşı bir takım kafa tutmalar oldu tabii. Örneğin, Litornerice'de yüz yıl önce ölmüş olan şair K. H. Macha'nın

kemikleri, bu şehir Almanların eline geçince, mezarlıktan çıkarılıp büyük bir törenle halk tarafından Prag'a götürülmüştür. Ayrıca Prag üniversitesi öğrencileri baskaldırdılar. İçlerinden yüzirmisi öldürüldü. Bütün bunların en dokunaklısı Karel Capek'in kafa tutması oldu : üzüntüden ölp gitti adam.

Südet bölgesi, Alman baskısını bütün işgal bölgelerine yaymada kullanıldı. Geçen Mayıs «kültür ayı» olacaktı. «Anayurdun yaratıcı güçleri,» «neşe ve güç» yoluyla halka aşılanacaktı. Bütün bunlara şu olay tüy dikti: Nazilerin bir Alman şehri saydıkları Prag'da Alfred Rosenberg, *Savaşta Cermen Kültürü*'nden söz ederken «bütün bölgelerdeki çabaların Alman devleti (Reich) ile sıkı ilişkiler kurmak zorunda» olduğunu ileri sürüyordu. Almanlaştırma akımı ilkokuldan üniversiteye ve kitaplıklara kadar yayılmıştır. Örneğin Olmütz Belediyesi Alman kitaplığına yirmi bin kronluk bir yardım yapılmasını ve kitapların Reich ilkelerine yaraşır bir düzeye çıkarılmasını istemiştir. Bundan amaç, Çek kültürünün sessiz sedasız ortadan kalkmasını sağlamaktır.

Polonya kültürünün kaderi daha da kötü olmuştur. Çünkü Polonya işgale uğramış düşman bir memleketti. Nazilerin Polonya'daki davranışları, ileride İngiltere'de yapmayı düşündüklerinin aynısıdır. Bakın Krakovi'deki Jagellon üniversitesinde neler yaptılar. Geçen Kasım'da Gestapo şefi yüz yetmiş profesör ve öğrenciyi üniversitenin salonuna çağır-mış, Nazilerden izin almadan çalıştıkları için tutuklandıklarını kendilerine bildirmiş ve hepsini toplama kamplarına göndermiştir. İçlerinden altmış çok geçmeden ölmüştür. Aralarında Polonya edebiyatçılarının başında gelen Ignacy Chrzanowski de bulunuyordu. Krakovi'yi iyi bilirim. Ora üniversitesinde dostlarım vardır. Hiçbirinden haber alamamak

tayım. Beni yeşil caddelere bakan o küçük ve sevimli odalarına götürmüş ve bana o güzelim Wavel kalesini göstermişlerdi. Krakovi benim için bugün, Alman zorbalığının bir sembolü olmuştur. Krakovi adını duydukça içim korkunç bir öfkeyle doluyor. Bu sadece benim için bir semboldür, başkalarının da başka sembolleri, şüphesiz benimkinden daha korkunç sembolleri vardır. Polonya'da baskı altında tutulan, işkencelere uğratılan üniversite yalnız Krokovi üniversitesi değil tabii. Varşova ve Poznan üniversiteleri de aynı akibete uğramışlardır. Ulusal kültür kontrol altında tutulmuş: örneğin, Polonya'daki Nazi yetkilileri 26 Eylülde yayınladıkları bir bildiriyle bütün kitap gazete ve dergilerin basılmasından önce sansürden geçmek zorunda olduklarını ilân etmiştir. Almanlaştırma burada da alabildiğine yürürlüğe konmuştur. Varşova Millî kütüphanesinde ödünç kitap veren büyük bir Alman kitaplığı kurulmuştur.

Skandinavya'da Nazi sorunu bambaşkadır. Şimdilik uzlaşmacı bir yol tutmuşlardır orada, Norveçte bazı başarılar da elde etmişlerdir. Söylendiğine göre romancı Knut Hamsun memleketine Nazilerin himayesine girmeyi salık vermiş ve Oslo piskoposuyla başlayan vatan ihanetine bir yenisini katmıştır. Eğer dedikleri doğruysa genç Norveç yazarları Knut Hamsun'a ateş püskürtmekte ve ona cephe almaktadırlar. Bu bir yazarın, hem de çok büyük bir yazarın yazarlık ödevini ne denli kötüye kullanabileceğini göstermektedir. Danimarka'dan çok az haber gelmektedir. Bununla beraber Kopenhag'da Karel Capek'in *Ana* adlı oyunu yasaklanmış ve İsveçli yazar Pär Lagerkvist'in diktatörlük konusunu işleyen *Rubunu Yitirmiş Adam* adlı oyunu daha ilk günü sahneden kaldırılmıştır.

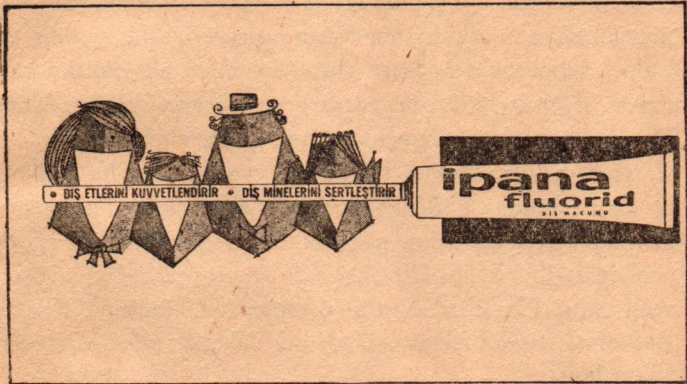
Nazilerin Hollanda'daki tutumları da uzlaşma eğilimi

gösteren bir tutumdur. Hollanda'lı bir muhabir bana şunları yazıyor. «Almanlar şimdilik hayatımıza, özellikle kültür hayatımıza pek burun sokmaya hevesli görünmüyorlar. İstilâ ve işgalin bir yıkım olmadığına halkımızı inandırmaya çalışıyorlar. Bu inandırma döneminin ardından herşeyi yoketme dönemi gelecektir.» İster yeni ister eski kuşaktan olsun, hiçbir Hollanda'lı yazarın Naziliğe kaymamış olduğunu da yazısına ekliyor.

Belçika üstüne hiçbir haber yok. Fransa'da olup bitenleri düşünmek bile insana büyük bir bunaltı vermektedir. Fransa, bana göre, dünyanın ışığı, en büyük ışıdır ama şimdilik karanlıklara gömülü. Biz İngilizler şimdilik tek başımıza savaşmak zorundayız. (*Bitmedi*)

(Çeviren: Tahsin Baydar)

o

Yenu : 212; Radar Reklâm : 345

BİZE GELEN ESERLER

- o KUYUCAKLI YUSUF (Roman) : Sabahattin Ali (Bütün Eserleri: 5), Varlık Yayınları, İstanbul 1965, 6 lira.
- o KAĞNI - SES (Hikâyeler) : Sabahattin Ali (Bütün Eserleri : 3 - 4). Varlık Yayınları, İst. 1965, 6 Lira.
- o UYGARLIK VE BARIŞ : Dr. Albert Schweitzer. Çevirenler : Kemal Vehbi Gül - Ender Gürol. Varlık Yayınları, İstanbul 1965, 5lira.
- o HAVUZ BAŞI - ALEMDAĞDA VAR BİR YILAN : Sait Faik (Bütün Eserleri : 13 - 14). Varlık Yayınları, İstanbul 1965, 6 lira.
- o FAZİL HÜSNÜ DAĞLARCA'nın KARŞI DUVAR Dergisi :
 - 1. KAZMALAMA. 3 lira.
 - 2. YERYAG. 3 lira.
 - 3. DIŞARDAN GAZEL. 3 lira. Kitap Yayınları. İstanbul 1965.
- o CEMİLE : Cengiz Aytmatof. Türkçesi : Şerif Hulusi. HÜR YAYINLARI : 46. İst. 1965, 3 lira.
- o TÜRK EDEBİYATINDA HİKÂYE VE ROMAN 1. (İnceleme ve örnekler. Tazminattan Meşrutiyete 1859 - 1910) : Cevdet Kudret. Varlık Yayınları, Faydalı Kitapları : 51. İstanbul 1965, 8 lira.
- o DEĞİRMEN, DAĞLAR VE RÜZGÂR (Hikâyeler) : Sabahattin Ali. Varlık Yayınları, İst. 1965, 6 lira.
- o BİR TAKIM İNSANLAR - ŞİMDİ SEVİŞME VAKTİ : Sait Faik Abasıyanık (Bütün Eserleri : 15 - 16), İstanbul 1965, 6 lira.
- o KARLAR KRALİÇESİ (Andersen'den Masallar) : Çeviren : Tahsin Yücel, Resimler : G. Kabakçıoğlu, Varlık Yayınevi, 3. basılış. İst. 1967, 1 ilar.

BİZE GELEN ESERLER

- o *İŞ İŞTEN GEÇTİ* (Roman) : Jean - Paul Sartre. Çeviren : Zübeyir Bensan, 3. Basılış, Varlık Yayınları. 1210, İst. 1966. 2 Lira.
- o *SAADET YOLU* : Betrand Russell; Çeviren : Nurten Özyürek, Varlık Yayınları : 120 s. 2. Basılış, İstanbul 1966, 5 lira.
- o *EN GÜZEL DÜNYA MASALLARI* : Derleyip Çeviren: Nihal Yalaza Taluy, Resimliyen : S. Velioglu, Varlık Çocuk Klâsikleri : 1, İst. 1966. 5. Basılış, 1 Lira.
- o *ROBENSON CRUSOE* : Daniel de Foe; Kısaltarak Çeviren : Yaşar Nabi, Varlık Çocuk Klâsikleri : 4, 5. Basılış, İst. 1966, 1 lira.
- o *TÜRKİYE MEKTUPLARI* : H. Von Molteke. Çeviren : Kemal Vehbi Gül, Varlık Yayınları, 1278, İst. 1967, 5 lira.
- o *SÜNGER AVCISI* (Roman) : Panait Strati, Çeviren : Yaşar Nabi, Varlık Yayınevi, İst. 1967, 4. Basılış, 2 lira.
- o *EDEBİYATIMIZDA İSİMLER SÖZLÜĞÜ* : Haz. : Behçet Necatigil. Varlık Yayınları. 4. Baskı, İst. 1967, 8 lira.
- o *SİMAVNA KADISIOĞLU ŞEYH BEDREDDİN MANÂKİBİ* : Yayınlayanlar : A. Gölpınarlı - İ. Sungurbey, Eti Yayınevi, İst. 1967, 7.5 lira.
- o *AMERİKA BİRLEŞMEMİŞ DEVLETLERİ* : V. Pozner. Çeviren : Cemal Süreya, Gerçek Yayınevi. İst. 1967, 4 lira.
- o *EKONOMİK RASYONELLİK İLKESİ* : Oskar Lange Çeviren : Muvaffak Şeref. Ataç Kitabevi. İst. 1967, 4 L.
- o *KARİDES DURAĞI* (Hikâyeler) : Mehdi Halıcı, Çağrı Yayınları. İst. 1967, 4 lira.

BAŞ AĞRILARINA KARŞI

GRiPiN

Faydalıdır

YENU : 213 — Yeni Ajans : 5071

**REKLAMINIZI
GAZETE VE DERGİLERLE
DEĞERLENDİRİN!**

BASIN İLAN KURUMU

**YURT İÇİ VE YURT DIŞI REKLAMLARINIZ İÇİN
HİZMETİNİZDEDİR.**

Genel Müdürlük
Cağaloğlu, Türkocağı Caddesi No. 1
İstanbul

Telefon : 27 66 00 - 27 66 01
Telgraf adresi : BASINKURUMU

200 Kuruş